

№1 (50) 2014

Founded in February, 2001

Ukraine in the World History

Scientific, Research and Practice
Journal

The founder and publisher

National Research Institute of Ukrainian Studies
and World History

Published

once in three months

Anatolii Chaikovskiy

editor in chief, director of the Institute, Doctor of Historical Sciences, professor

Yuriy Hanzhurov

deputy editor, deputy director of the Institute, Doctor of Political Science,
professor

Editorial board:

Anatolii CHAIKOVSKIY

Chief Editor, Head of Board,
Doctor of Historical Sciences, professor

Baran V.D. – Doctor of Historical Sciences, corresponding member of the National Academy of Sciences of Ukraine

Bohdalski Piotr – Doctor of Juridical Science (Szcztyno, Poland)

Borysenko V.K. – Doctor of Historical Sciences, professor

Vodopianov P.O. – Doctor of Philosophical Sciences, professor, corresponding member of the National Academy of Sciences of Byelorussia (Minsk, Byelorussia)

Voronin V.M. – Doctor of Historical Sciences

Hanzhurov Yu.S. – Doctor of Political Science, professor

Hrymych M.V. – Doctor of Historical Sciences, professor

Kolpakidi O.I. – historian, political expert (Moscow, Russia)

Kotsur V. P. – Doctor of Historical Sciences, professor

Krysachenko V.S. – Doctor of Philosophical Sciences, professor

Mushynka M.I. – Doctor of Philological Sciences, professor, member of the Academy of Sciences of Ukraine (Prešov, Slovakia)

Ponomarenko A. Yu. – Candidate of Philological Sciences

Potylchak O. V. – Doctor of Historical Sciences, professor

Salata O. – Doctor of Historical Sciences, associate professor

Sydorov S.V. – Doctor of Military Science, professor

Stepanov V.V. – Doctor of Historical Sciences, professor, corresponding member of the Russian Academy of Sciences (Moscow, Russia)

Tabachnyk D.V. – Doctor of Historical Sciences, professor, corresponding member of the National Academy of Juridical Sciences of Ukraine

Utkin O.I. – Doctor of Historical Sciences, professor

Filonenko S.I. – Doctor of Historical Sciences, professor (Voronezh, Russia)

Khrystov Petko – Doctor of Ethnology, associate professor (Sophia, Bulgaria)

Shevchenko V.F. – Doctor of Historical Sciences, professor

Shevchenko A. Ye. – Doctor of Juridical Science, professor

Shcherbak M.H. – Doctor of Historical Sciences, professor

Редакційна колегія:

Анатолій ЧАЙКОВСЬКИЙ

головний редактор, голова колегії,
доктор історичних наук, професор

Баран В. Д. — доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАНУ

Богдалскі Піотр — доктор юридичних наук (м. Щетно, Польща)

Борисенко В. К. — доктор історичних наук, професор

Водоп'янов П.О. — доктор філософських наук, професор, член-кореспондент НАНБ (м. Мінськ, Білорусь)

Воронін В. М. — доктор історичних наук

Ганжуров Ю.С. — доктор політичних наук, професор

Гримич М. В. — доктор історичних наук, професор

Колпакіді О.І. — історик, політолог

(м. Москва, Росія)

Коцур В. П. — доктор історичних наук, професор

Крисаченко В.С. — доктор філософських наук, професор

Мушинка М.І. — доктор філологічних наук, професор, академік НАНУ (м. Пряшів, Словаччина)

Пономаренко А.Ю. — кандидат філологічних наук

Потильчак О. В. — доктор історичних наук, професор

Салата О.О. — доктор історичних наук, доцент

Сидоров С.В. — доктор військових наук, професор

Степанов В.В. — доктор історичних наук, професор, член-кореспондент РАН

(м. Москва, Росія)

Табачник Д.В. — доктор історичних наук,

професор, член-кореспондент НАПрНУ

Уткін О.І. — доктор історичних наук,

професор

Філоненко С.І. — доктор історичних наук, професор (м. Воронеж, Росія)

Христов Петко — доктор етнології, доцент (м. Софія, Болгарія)

Шевченко В.Ф. — доктор історичних наук, професор

Шевченко А.Є. — доктор юридичних наук, професор

Щербак М. Г. — доктор історичних наук, професор

ЗМІСТ

CONTENTS

ДО 200-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ Т. ШЕВЧЕНКА TO THE 200TH ANNIVERSARY OF TARAS SHEVCHENKO'S BIRTH

Гула О.

«Хата на Пріорці»: Т. Шевченко в пам'яті населення київської околиці

Hula O.

«House in Priorka»: T. Shevchenko in the Memory of Population of Kyiv Suburbs

11

УКРАЇНА-ЕТНОС UKRAINE-ETHNOS

Баран В., Томенчук Б.

Археологічні дослідження слов'яно-руських старожитностей Давнього Галича
(червень—жовтень 1994 р.)

Baran V., Tomenchuk B.

Archaeological Researches of Slavo-Ruthenian Antiquities of Ancient Halych (June—October 1994)

19

Фігурний Ю. Націєтворча діяльність П. Конашевича-Сагайдачного Fihurnyi Yu. State-Building Activity of P. Konashevych-Sahaidachnyi	29
Жовтий С. Відображення міфологічних уявлень про вампірів у житті українців другої половини XVII – початку XIX століття Zhovtyi S. Representation of Mythological Images of Vampires in the Life of the Ukrainian People in the Last Half of the 17th – Early 19th Centuries	46
Семенова О. Вироби зі шкіри та хутра в традиційній обрядовості українців Середньої Наддніпрянщини в кінці XIX – на початку XX століття Semenova O. Production of Tanning Handicraft Industry in the Ukrainian Traditional Ceremonies of the Middle Overdnipro Land in the Late 19th – Early 20th Centuries	55
Косило Л. Міфологічні вірування українців про дерева Kosylo L. Trees in Mythological Beliefs of the Ukrainian People	67
ІСТОРИЧНІ СТУДІЇ HISTORICAL STUDIES	
Ганжуров Ю. Соціальна природа законотворення в контексті цивілізаційної глобалізації України Hanzhurov Yu. Social Nature of Law Making in the Context of Civilizational Globalization of Ukraine	75
Крисаченко В., Дякова О. Історична динаміка чисельності єврейської спільноти в Україні Krysachenko V., Diakova O. Historical Dynamics of the Jewish Population Change in Ukraine	92

<i>Soldatenko V.</i> Ukrainian Conciliarism: Idea and Experience of Its Realisation in 1919 in Contemporary Scientific Discourse <i>Солдатенко В.</i> Українська соборність: ідея й досвід її реалізації в 1919 році у сучасному науковому дискурсі	104
<i>Турпак Н.</i> Геостратегічні ідеї Володимира Вернадського <i>N. Turpak</i> Geostrategic Ideas of Volodymyr Vernadskyi	123
УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА КУЛЬТУРА UKRAINIAN NATIONAL CULTURE <i>Горенко Л.</i> Особливості менеджменту в сфері культури: українознавчий підхід <i>Horenko L.</i> Cultural Management Peculiarities: Approach in the Context of Ukrainian Studies	133
<i>Зарецький О.</i> Київ Алли Горської <i>Zaretskyi O.</i> Kyiv of Alla Horska	144
<i>Коротя-Ковальська В.</i> Естетичне та світоглядне формування культурної особистості <i>Korotia-Kovalska V.</i> Aesthetic and Ideological Formation of Cultural Personality	157
ВІЙСЬКОВА ІСТОРІЯ MILITARY HISTORY <i>Салата О.</i> Проблема інформаційного протистояння нацистської Німеччини та Радянського Союзу в зарубіжній історіографії <i>Salata O.</i> Problem of Informational Confrontation of Nazi Germany and Soviet Union in the Foreign Historiography	166

Уткін О.

Україна в експансіоністських планах фашистської Німеччини: витоки, трансформація, сутність

Utkin O.

Ukraine in Expansionistic Plans of Fascist Germany: Sources, Transformation, Essence

177

Чайковський А.

Радянсько-польські військово-політичні відносини напередодні та в умовах Другої світової війни

Chaikovskiy A.

Soviet-Polish Military and Political Relations Before and During World War II

194

УКРАЇНА І СВІТ

UKRAINE AND THE WORLD

Смольницька О.

Архетип Божественної Дитини в прозі Віри Вовк

Smolnytska O.

The Archetype of the Divine Child in the Prose of Vira Vovk

215

Шевченко Т.

Освіта єпархіальних священиків Католицької церкви у Речі Посполитій ранньомодерного часу: організація навчання та викладацький склад

Shevchenko T.

Education of Diocesan Priests of the Catholic Church in the Polish-Lithuanian Commonwealth of the Early Modern Period: The Organization of Learning and Academic Staff

226

ЕКСПЕДИЦІЙНЕ УКРАЇНОЗНАВСТВО

EXPEDITIONAL UKRAINIAN STUDIES

Зеленчук І.

Слідами українського художнього кінофільму «Тіні забутих предків»

Zelenchuk I.

In the Wake of Film «Shadows of the Forgotten Ancestors»

241

Зеленчук Я.

Гуцульщина в роки Першої світової війни

Zelenchuk Ya.

Hutsul Region During the World War I

250

РЕЦЕНЗІЇ, ПРЕЗЕНТАЦІЇ
REVIEWS AND PRESENTATIONS

Ярошинський О.

Новий здобуток вивчення соціальної історії України ранньомодерної доби

Yaroshynskiy O.

New Achievement in the Research of Social History of Early Modern Ukraine

259

Чайковський А.

Заручниця великого протистояння

Chaikovskiy A.

Hostage of the Great Confrontation

271

Уткін О.

Ґрунтовне дослідження долі України у Великій війні 1914–1918 років

Utkin O.

Foundational Research of the Fate of Ukraine in the War of 1914–1918

280

Сушко О., Потильчак О., Ветров І.

Модерна історична поема чи епос українського народу?

Sushko O., Potylchak O., Vietrov I.

Modern Historical Poem or Epos of the Ukrainian People?

286

**«ХАТА НА ПРИОРЦІ»:
Т. ШЕВЧЕНКО В ПАМ'ЯТІ НАСЕЛЕННЯ КИЇВСЬКОЇ ОКОЛИЦІ**

Оксана ГУЛА

кандидат історичних наук,

старший науковий співробітник відділу всесвітньої історії ННДІУВІ

Анотація. Стаття присвячена реконструкції культурного простору Т.Г. Шевченка на матеріалах епізоду з останнього відвідування ним українських земель у 1859 р. Розглянуто історичне минуле однієї з тодішніх київських околиць – Приорки, де Т. Шевченко проживав протягом двох тижнів. На основі даних з історичного минулого цього району зроблено спробу відтворити культурний фон повсякденності видатного діяча українського національного відродження, а також безпосередній вплив особистості митця на широкі верстви народу. Особливу увагу приділено дослідженню місця Т. Шевченка в історичній пам'яті населення Приорки та ролі громадськості в створенні музею «Хата на Приорці». Визначено значення закладу для збереження історико-культурної спадщини цієї місцевості.

Ключові слова: пам'ять, Т.Г. Шевченко, Приорка, музей.

**«HOUSE IN PRIORKA»: T. SHEVCHENKO
IN THE MEMORY OF POPULATION OF KYIV SUBURBS**

Oksana HULA

Candidate of Science in History,

senior research associate of Department of World History of NSRIUWH

Annotation. The article is devoted to reconstruction of T. Shevchenko's cultural space on the materials of his last visit to Ukraine in 1859. History of Priorka, one of the then suburbs of Kiev where T. Shevchenko had lived over a period of two weeks is considered. On the base of the history of the region author made attempt to show cultural background of everyday life of prominent figure of the Ukrainian national revival, as well as a direct social impact of the artist. Special attention is paid to the research of T. Shevchenko's place in the historical memory of Priorka's population and role of the society in creation of the museum «House in Priorka». Significance of the institution for the preservation of historical and cultural heritage of the area is determined.

Key words: memory, T. Shevchenko, Priorka, museum.

O.Hula

«House in Priorka»: T. Shevchenko in the Memory of Population of Kyiv Suburbs

Abstract

Research of Taras Shevchenko's personality in the collective memory of the Ukrainian people is important for understanding of way of construction of national identity. To solve this problem it is necessary to turn to the analysis of the impact of the first carriers of a certain identity on their socio-cultural environment and to explore the experience of perception of the new meta-narrative of own existence by broad social strata. It is quite evident through the example of numerous communities with their well-defined regional peculiarities. Priorka was Kyiv outskirt, where Shevchenko lived in August 1859 and had closely contacts with local population; the region kept the image of the artist without significant deformations.

Author analyzed the memories of witnesses of Shevchenko's living in Priorka, including those which are far from literary and artistic surrounding. The creation of museum «House in Priorka» and the role of local communities in this process are examined. Author established circle of contacts of the artist during his stay in Kyiv. It was extremely broad and included representatives of all strata of the society in those days. This indicates a truly national character of Taras Shevchenko's personality. It is established that original image of the great artist which embodies experience of everyday communication with this great personality still remains in the collective memory of the population of Priorka.

REFERENCES

1. *Yekelchuk S.* Ukrainofily: svit ukrainskykh patriotiv druhoi polovyny XIX stolittia / S. Yekelchuk. – K.: Vydavnytstvo «KIS», 2010. – 270 s.
2. *Krapuvyna S.* Kilka sliv pro Tarasa Shevchenka / S. Krapuvyna. – Kh.: L-ra i mystets., 1931. – 47 s.
3. *Miller A.* «Ukrainskiy vopros» v politike vlastey i russkom obshchestvennom mnenii (vtoraya polovina XIX veka) / A. Miller. – SPb.: Aleteyya, 2000. – 287 s.
4. *Naumova N.* Khata na Priortsi / N. Naumova [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.ecologylife.ru/tyrizm-2003/hata-na-priortsi.htm>
5. *Naumova N.* Istorii stvorennia viddilu NMTSh «Khata na Priortsi» / N. Naumova [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.21st-century.org.ua/main/museums/Hata_na_Priortsi1.htm
6. *Ponomarenko L., Riznyk O.* Kyiv. Korotky toponimichnyi dovidnyk / L. Ponomarenko, O. Riznyk. – K.: Pavlim, 2003. – 98 s.
7. *Taras Shevchenko.* Dokumenty ta materialy do biohrafii 1814 – 1861 / [za red. Ye.P. Kyrlyuka]. – K.: Vyscha shkola, 1975. – 432 s.
8. *Chalyi M.* T.H. Shevchenko na Ukraini v 1859 rotsi / M. Chalyi [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://litopys.org.ua/shevchenko/spog67.htm>
9. *Shevchenko T.H.* Kobzar. Povna iliustrovana zbirka / T.H. Shevchenko. – Kharkiv: Vyd-vo KSD, 2010. – 720 s.

АРХЕОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ СЛОВ'ЯНО-РУСЬКИХ СТАРОЖИТНОСТЕЙ ДАВНЬОГО ГАЛИЧА (ЧЕРВЕНЬ–ЖОВТЕНЬ 1994 р.)

Володимир БАРАН

*доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України,
провідний науковий співробітник відділу української етнології ННДІУВІ*

Богдан ТОМЕНЧУК

*кандидат історичних наук, доцент кафедри етнології й археології
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника*

Анотація. У статті аналізуються охоронні археологічні дослідження слов'яно-руських старожитностей Давнього Галича в с. Крилос Галицького району Івано-Франківської області, які проводилися в червні–жовтні 1994 р. Галицькою слов'яно-руською археологічною експедицією Інституту археології НАН України, співробітниками обласного краєзнавчого музею та Прикарпатського університету під керівництвом В. Барана (м. Київ) і Б. Томенчука (м. Івано-Франківськ). Розкопки західної оборонної лінії центрального майданчика городища підтвердили висновки, зроблені на основі вивчення південної лінії оборони, а саме про існування 3-х будівельних етапів спорудження оборонних систем: 1) у X–XI ст.; 2) у XII–XIII ст.; 3) у пізньому середньовіччі (XVII ст.).

Ключові слова: Україна, українці, Давній Галич, Крилоське городище, археологічні дослідження, артефакти.

ARCHAEOLOGICAL RESEARCHES OF SLAVO-RUTHENIAN ANTIQUITIES OF ANCIENT HALYCH (JUNE-OCTOBER 1994)

Volodymyr BARAN

*Doctor of Science in History, Professor, Corresponding Member of NAS of Ukraine,
leading research associate of Department of Ukrainian Ethnology, NRIUSWH*

Bohdan TOMENCHUK

*Candidate of Science in History, Associate Professor of Chair of Archaeology and Ethnology,
V. Stefanyk Carpathian National University*

Annotation. *The aim of the research is to analyze rescue archaeological researches of Slavo-Ruthenian antiquities of Ancient Halych in Krylos of Halych district Ivano-Frankivsk region which were held in June and October, 1994 by Halych Slavo-Ruthenian archaeological expedition of the Institute of Archaeology of NAS of Ukraine, representatives of regional museum and Carpathian University. The expedition was headed by V. Baram (Kyiv) and B. Tomenchuk (Ivano-Frankivsk). Excavation of the western defense line of the central area of the settlement confirmed the conclusions drawn from the research of the southern line of defense, namely, the existence of 3 stages of building construction defense systems: 1) in the 10th – 11th centuries; 2) in the 12th – 13th centuries; 3) in the Late Middle Ages (in the 17th century).*

Key words: *Ukraine, the Ukrainians, Ancient Halych, Krylos settlement, archaeological researches, artifacts.*

V. Baran, B. Tomenchuk

Archaeological Researches of Slavo-Ruthenian Antiquities of Ancient Halych (June-October 1994)

Abstract

In June and October, 1994 Halych Slavo-Ruthenian archaeological expedition of the Institute of Archaeology of NAS of Ukraine together with representatives of the Ivano-Frankivsk Regional Museum and Carpathian University under the direction of V. Baran and B. Tomenchuk continued researches of Slavo-Ruthenian antiquities of Ancient Halych initiated in the early 90's of the 20th century. In the course of research three separate excavations were established and excavations of Krylos settlement were continued. Excavation I appeared to be laid in the tract (urochyshe) «Above the Wall», which is located 1,000 m to the west of the village Krylos. A multilayered settlement which was found and trenched in 1993 is located on the bank of the Lukva river. Excavation I was laid on the edge of the settlement and gave unfortunately very limited archaeological material. Excavation II was laid in the tract «Tsarynka-Vynnytsia» which is situated on the right bank of the Lukva under Krylos settlement, next to the old pond. Obviously, a part of the settlement, the position of the Prince of Halych, was situated here in the 12th – 13th centuries. After fall of the city when defenses on the river Lukva were destroyed, this territory was drowned and life has no longer existed here. Excavation III is in the tract «Voskresenske» which is located on the northeast edge of the village on a high hill opposite the tract «Golden Thrashing-Floor». Near rotunda traces of the cemetery which is coincident to church of the 13th century were found. Cemetery existed for a long time and it had 3–4 layers of graves; the last of them could be dated the early 14th century. The condition of human bones is extremely bad as they were severely damaged by tilling and later burials. The toolless burial rite had typical Christian features. In 1994 in the western part of the central square of the tract «Sad» rescue archaeological excavations were continued. They confirmed the conclusions drawn on the base of research of the southern line of defense, namely, the existence of 3 stages of building construction defense systems: 1) in the 10th – 11th centuries; 2) in the 12th and 13th centuries; 3) in the Late Middle Ages (in the 17th century).

НАЦІЄТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ П. КОНАШЕВИЧА-САГАЙДАЧНОГО

Юрій ФІГУРНИЙ

*кандидат історичних наук,
завідувач відділу української етнології ННДІУВІ*

Анотація. *У статті аналізується націєтворча діяльність Петра Конашевича-Сагайдачного. В умовах посилення польської влади в Україні козаки під керівництвом П. Сагайдачного виступили гарантом збереження традиційної культури і православної віри українців. Цілеспрямована політика залучення козацтва до вирішення важливих завдань щодо збереження Руської православної церкви й української самобутності, яку*

непохитно провадив П. Конашевич-Сагайдачний, поступово почала давати свої позитивні наслідки. Українське козацтво внаслідок цих виважених дій стало провідною військово-політичною, державотворчою елітою українського народу і державницьким сталевим стрижнем вітчизняного націєтворення у першій половині XVII ст.

Ключові слова: Україна, українці, П. Конашевич-Сагайдачний, українське націєтворення, домодерна нація, «козацька нація», козаки.

STATE-BUILDING ACTIVITY OF P. KONASHEVYCH-SAHAI DACHNYI

Yuriy FIHURNYI

Candidate of Science in History,

Head of Ukrainian Ethnology Department of NRIUSWH

Annotation. *In the paper author analyzed state-building activity of Petro Konashevych-Sahaidachnyi. In conditions of growth of Polish power in Ukraine the Cossacks under the leadership of P. Sahaidachnyi acted as guarantors of maintenance of traditional culture and Ukrainian Orthodoxy. Deliberate policy of involving the Cossacks into maintenance of Orthodox Church and the Ukrainian identity which was firmly led by P. Konashevych-Sahaidachnyi gradually began to give positive results. The Ukrainian Cossacks owing to such well-thought actions turned into leading military, political and state-building elite of the Ukrainian nation and stronghold of nation-building process in the first half of the 17th century.*

Key words: *Ukraine, the Ukrainians, P. Konashevych-Sahaidachnyi, Ukrainian nation-building, pre-modern nation, Cossack nation, Cossacks.*

Yu. Fihurnyi

State-Building Activity of P. Konashevych-Sahaidachnyi

Abstract

Petro Sahaidachnyi is outstanding personality not only in Ukrainian but also in the world history. He created a solid foundation of the Ukrainian statehood when reformed Cossack separate detachments into capable regular army which numbered 20 – 40 thousand Cossacks. Hetman conducted active international policy by both diplomatic and military means. Petro Sahaidachnyi also conducted deliberate domestic policy of transformation of the Ukrainian lands, at first as autonomous entity within the Polish-Lithuanian Commonwealth with its own army, judicial and administrative systems etc. In the future he saw Ukraine as the third equal partner in the federation along with the Polish Crown and Grand Duchy of Lithuania. Sahaidachnyi made Cossacks a part of the Ukrainian historical arena when combined military power with intellectual potential of educated Orthodox clergy and mobile, well-organized middle class (bourgeois) therefore he began the process of consolidation of the Ukrainian society. Sahaidachnyi started the process of involving the Cossacks into decision of the most critical problems of the society and the nation in order to turn them into basis and stronghold of the Cossack (Ukrainian) nation. The next step was revival of the Ukrainian Orthodox Church under leadership of Hetman and protectorship of the highest Orthodox hierarchy. Premature death of Sahaidachnyi was extremely painful loss for Ukraine and Ukrainian people as well as for Ukrainian state-building, because Ukrainian ethnos lost popular leader, acknowledged by both friendly and hostile countries. Petro Konashevych-Sahaidachnyi was a prominent political, military and public figure who devoted his life to revival of the Ukrainian statehood and creation of the Cossack (Ukrainian) pre-modern nation.

REFERENCES

1. *Antonovych V.B. Pro kozatski chasy na Ukraini / V.B. Antonovych. – K.: Dnipro, 1991. – 240 s.*
2. *Arkas M.M. Istoriia Ukrainy-Rusi. – 3-tie faks. vyd. / M.M. Arkas. – K.: Vyscha shkola, 1993. – 414 s.*
3. *Hrushevskiy M.S. Istoriia Ukrainy-Rusy / M.S. Hrushevskiy. – T. VII: Kozatski chasy – do R. 1625. – K.: Naukova dumka, 1995. – 640 s. (Reprintne vydannia).*

4. Doroshenko D.I. Narys istorii Ukrainy / D.I. Doroshenko. – Lviv: Svit, 1991. – 576 s.
5. Krypiakevych I.P. Istoriia Ukrainy / I.P. Krypiakevych. – Lviv: Svit, 1990. – 520 s.
6. Plokhii S. Nalyvaikova vira: Kozaky ta relihiia v rannomodernii Ukraini / S. Plokhii; per. z anhl. – K.: Krytyka, 2006. – 496 s.
7. Reient O.P. Usi hetmany Ukrainy / O.P. Reient, I.A. Koliada. – Kharkiv: Folio, 2008. – 416 s.
8. Smolii V. Petro Sahaidachnyi / V. Smolii // Istoriia Ukrainy v osobakh: Lytovsko-polska doba. – K.: Ukraina, 1997. – S. 231–240.
9. Yavornytskyi D. Hetman Petro Konashevych-Sahaidachnyi / D. Yavornytskyi; per. z ros. // Istorychni postati Ukrainy. – Odesa: Maiak, 1993. – S. 24–64.
10. Yakovenko N. Narys istorii serednovichnoi ta rannomodernoi Ukrainy / N.Yakovenko. – [2-he vyd., pererob. ta rozshyr.]. – K.: Krytyka, 2005. – 584 s.

ВІДОБРАЖЕННЯ МІФОЛОГІЧНИХ УЯВЛЕНЬ ПРО ВАМПІРІВ У ЖИТТІ УКРАЇНЦІВ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XVII – ПОЧАТКУ XIX СТОЛІТТЯ

Сергій ЖОВТИЙ

кандидат історичних наук,

науковий співробітник відділу культурологічних досліджень ННДІУВІ

***Анотація.** У статті проаналізовано властиві для українського народу уявлення про упирів (вампірів), на основі яких можна простежити характерні риси цього міфологічного образу української традиційної демонології. Дослідження ґрунтується на матеріалах, які дають змогу встановити прояви подібних вірувань у реальному житті українців другої половини XVII – початку XIX ст. Йдеться, в першу чергу, про факти фізичної розправи над особами, запідозреними громадою у «вампіризмі». Отримані результати дослідження дають підстави вважати, що такі вчинки були характерні для суспільства у часи лихоліть, коли людська уява не могла пояснити і убезпечити себе від поширення епідеміологічних хвороб, природних катаклізмів та інших бід.*

***Ключові слова:** упир, вампір, ритуальне вбивство, міфологічні уявлення, демонологічний персонаж.*

REPRESENTATION OF MYTHOLOGICAL IMAGES OF VAMPIRES IN THE LIFE OF THE UKRAINIAN PEOPLE IN THE LAST HALF OF THE 17TH – EARLY 19TH CENTURIES

Serhiy ZHOVTYI

Candidate of Science in History,

research associate of Cultural Studies Department of NRIUSWH

***Annotation.** The article considers usual for the Ukrainian people images of vampires on the base of which we can determine character features of this mythological image of the Ukrainian traditional demonology. The research is based on the materials which enable to determine appearance of such beliefs in real life of people in the second half of the XVII – early XIX centuries. This refers firstly to facts of public violence against persons suspected in vampirism. The results obtained enable us to consider that such behavior was usual for the society in the trouble years when people could not explain and protect themselves from epidemics and natural disasters.*

***Key words:** vampire, ritual murder, mythological images, demonological figure.*

S. Zhovtyi
Representation of Mythological Images of Vampires in the Life of the Ukrainian People
in the Last Half of the 17th – Early 19th Centuries

Abstract

Mythological images of vampires were widely spread on the territory of Ukraine. This assertion is based primarily on materials of the 18th – early 19th centuries. Beliefs in the existence of vampires were closely connected with possible afterlife and often exhumation of human remnants appeared as evidence of human transformation into vampire. However, any person physically different from other members of the society showed anger and was considered to be a vampire in case of his unnatural death. Beliefs in existence of vampires were spread among the people also due to external situations such as natural disasters, epidemics etc. and attempts to find their reason and a way to stop them. The image of the vampire for the Ukrainian people has many common or completely identical features with other nations of Central and Eastern Europe. It concerns also to the etymology of the definition of «vampire» or «ghoul», thus we can suggest about their common origin. These statements are based primarily on a large number of published folk tales and legends about vampires and court documents on lynch law concerning persons who were considered as vampires. The research is based on the material which enables to examine typical situations as reasons of such ritual murders. In the article folk images of vampires were considered together with real historical figures which held a high position in the social hierarchy and during the lifetime were in a deep disgrace to their dependent people. It is established that this may be caused by social processes connected with the seizure of lands and implementation of serfdom.

REFERENCES

1. *Efimenko P.* Upyri (Iz istorii narodnykh verovaniy) / P. Efimenko // Kievskaya starina. – 1883. – №6. – S. 371 – 379.
2. *Zhovtyi S.* Obraz vampira v ukrainskii demonolohii / S. Zhovtyi // Lokalna ta rehionalna spetsyfika tradytsiinoi kultury: zbirka naukovykh prats. Materialy mizhnarodnoi naukovoï konferentsii «Odeski etnohrafichni chytannia». – Odesa: KP OMD, 2013. – S. 214 – 223.
3. *Kalme O.* Traktat o Yavleniyakh Angelov, Demonov i Dukhov, a takzhe o Privedeniyakh i Vampirakh v Vengrii, Moravii, Bohemii y Sylezii / Sost. i poslesl. S. Shargorodskogo. – B.m.: Salamandra P.V.V., 2013. – 338 s.
4. *Kilievich S. R.* Detinets Kieva IX – pervoy poloviny XIII vekov / S. R. Kilievich. – K.: Naukova dumka, 1982. – 175 s.
5. *Koldovstvo. Dokumenty – protsessy – issledovanie* / Pod red. V.B. Antonovicha. – Sankt-Peterburg: Tip. Kirshbauma, 1877. – 139 s.
6. *Markevich N.* Obychai, poverya, kukhnya i napitki malorossiyan / N. Markevich. – Kiev: Tip. I. i A. Davydenko, 1860. – 172 s.
7. *Miron (I. Ya. Franko).* Sozhzhenie upyrei v s. Naguevichakh v 1831 g. / Miron (I. Ya. Franko) // Kievskaya starina. – 1890. – №4. – S. 101 – 120.
8. *Ya. Sh.* Ubyistvo upyrya v Kievshchine vo vremya chumy 1770 goda / Ya. Sh. // Kievskaya Starina. – 1890. – №2. – S. 338 – 340.
9. *Noyers P. Des.* Article fort extraordinaire / Pierre Des Noyers // Mercure Galant. – 1693. – May. – P. 62 – 69.
10. *Vermeir K.* Vampires as Creatures of the Imagination. Theories of Body, Soul and Imagination in Early Modern Vampire Tracts (1659–1755) // http://hal.archives-ouvertes.fr/docs/00/60/93/87/PDF/Vermeir_-_Vampires_as_creatures_of_the_imagination.pdf

ВИРОБИ ЗІ ШКІРИ ТА ХУТРА В ТРАДИЦІЙНІЙ ОБРЯДОВОСТІ УКРАЇНЦІВ СЕРЕДНЬОЇ НАДДНІПРЯНЩИНИ В КІНЦІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

Оксана СЕМЕНОВА

молодший науковий співробітник
відділу науково-дослідних комунікацій ННДІУВІ,
аспірантка ННДІУВІ

Анотація. У статті розглянуто використання одягу зі шкіри та хутра в традиційній обрядовості українців Середньої Наддніпряниці в кінці ХІХ – на початку ХХ ст. Проаналізовано атрибутивне і міфічне значення хутряного та шкіряного одягу в родильних, весільних, хрестильних, поховальних, будівельних та святкових обрядах українців. Встановлено, що найбільш поширеними були обрядові церемонії з використанням кожуха, шапки, чобіт, рукавиць. Обрядова та оберегова функції одягу відображають світоглядні уявлення українців, віру в силу магичних дійств. Вони беруть свій початок з давніх слов'янських часів і мають спільні ознаки у всіх східнослов'янських народів.

Ключові слова: обрядова функція одягу, апотропеїчна функція одягу, атрибутика одягу зі шкіри та хутра, родильні, весільні, поховальні, будівельні обряди.

PRODUCTION OF TANNING HANDICRAFT INDUSTRY IN THE UKRAINIAN TRADITIONAL CEREMONIES OF THE MIDDLE OVERDNIPRO LAND IN THE LATE 19th – EARLY 20th CENTURIES

Oksana SEMENOVA

junior research associate of
Department of Scientific and Research Communications of NRIUSWH,
post-graduate student of NRIUSWH

Annotation. The article considers the use of sheepskin and leather clothes in the Ukrainian traditional ceremonies of the Middle Dnieper region in the late XIX – early XX centuries. Author analyzed attributive and mythical meaning of sheepskin and leather clothes in ceremonies connected with birth, death, marriage, christening, house building and holidays of the Ukrainian people. It is established that ceremonies with sheepskin coats, fur hats, leather and sheepskin mittens and leather boots were the most common all over Ukraine. Ritual and protective functions of the clothes reflect ideological views of the Ukrainians, faith in the power of magic acts. They originate from ancient Slavic times and have the common features for all East Slavic peoples.

Key words: ceremonial function of clothes, protective function of clothes, attributive meaning of leather and sheepskin clothes, ceremonies of bearing, marriage, burial, christening, house building.

O. Semenova

Production of Tanning Handicraft Industry in the Ukrainian Traditional Ceremonies of the Middle Overdnipro Land in the Late 19th – Early 20th Centuries

Abstract

Folk clothes represent spiritual culture of the Ukrainians, their traditions, beliefs, images and ideology. Today there are a lot of researches and substantial descriptions of rites connected with marriage, birth, death, christening, house building and festivals. They show us mythological and ritual meaning of traditional elements of folk clothes, in particular, those made of sheepskin and leather: sheepskin coats, fur hats, leather and sheepskin mittens and leather boots.

Sheepskin and leather clothes were widely used in familiar customs and rites. Leather boots and sheepskin coat constituted a part of dowry and indicated socioeconomic status of marriageable girl. Mothers of bride and bridegroom put on sheepskin coat inside out and threw grain on the couple that appears as symbols of prosperity, wish of wealth and fertility. Here we can follow ancient Eastern-Slavic understanding of the welfare: sheepskin coat is a cloud, wheat or oats mean a rain which were necessary

for bountiful gravest. Sheepskin coat had the same mythological and ritual meaning in the rites connected with birth and christening. Our ancestors put baby upon it as wish of health and richness. Sheepskin coat was also important element of individual dressed up as a goat (guiser) that was characteristic feature of Christmas and some after-wedding ceremonies. There was a ritual to cover bearing beam with sheepskin coat during the construction of the house. Bridegroom's sheepskin hat had important significance and he mustn't take off it from his head during the whole wedding day. Bride usually took on the hat as a sign her inclusion to new family.

Leather boots were used widely in the wedding ceremonies, in particular as present to bride. In the wedding-night wife had to unshoe her husband; that ceremony was common for all East Slavs and the Ukrainians as well.

So, in conclusion we must admit that sheepskin and leather clothes had important ritual and protective functions which in course of time lost their original magic significance and today exist as respect to traditions (wedding ritual «boots»).

REFERENCES

1. Bilan M. S. Ukrainskyi strii / M.S. Bilan, H. H. Stelmashchuk. – L.: Feniks, 2000. – 326 s.
2. Borysenko V. Tradytzii i zhyttiedialnist etnosu: na materialakh sviatkovo-obriadovoi kultury ukrainsiv: navch. posib. dlia stud. vyshch. navch. zakl. / V. Borysenko. – K.: Uniserv, 2000. – 191 s.: il. – Bibliohr.: S. 187 – 191.
3. Borysenko V.K. Vesilni zvychai ta obriady na Ukraini: Istoryko-etnografichne doslidzhennia / V.K. Borysenko / AN URSSR, In-t mystetstvoznavstva, folkloru ta etnografii im. M. T. Rylskoho. – [vidp. red. M.M. Paziak]. – K.: Nauk. dumka, 1988. – 192 s.: il.
4. Vesillia v mistechku Dubovii, Umanskoho povitu, v Kyivshchyni // Materialy do ukrainsko-ruskoj etnologii. – Lviv: Drukarnia naukovohto tovarystva im. Shevchenka, 1919. – T. XIX – XX. – S. 51 – 74.
5. Vesillia v s. Hordashivtsi, Umanskoho povitu v Kyivshchyni // Materialy do ukrainsko-ruskoj etnologii. – Lviv: Drukarnia naukovohto tovarystva im. Shevchenka, 1919. – T. XIX – XX. – S. 34 – 51.
6. Vesillia v seli Prokhorakh, Borzenskoho povitu, Chernihivskoi hubernii // Materialy do ukrainsko-ruskoj etnologii. – Lviv: Drukarnia naukovohto tovarystva im. Shevchenka, 1919. – T. XIX – XX. – S. 81 – 100.
7. Vesillia z Prylutskoho povitu Poltavskoi hubernii // Materialy do ukrainsko-ruskoj etnologii. – Lviv: Drukarnia naukovohto tovarystva im. Shevchenka, 1919. – T. XIX – XX. – S. 74 – 81.
8. Vovk Kh. Studii z ukrainskoj etnologii ta antropologii / Kh. Vovk. – K.: Mystetstvo, 1995. – 336 s.
9. Vostochnoslavjanskij etnograficheskij sbornik. Ocherki narodnoj materialnoj kultury russkikh, ukraintsev i belorusov v XIX – nachale XX v. [otv. red. S.A. Tokarev]. – M.: Izdatelstvo Akademii nauk SSSR, 1956. – 805 s.
10. Grinchenko B. Etnograficheskie materialy, sobrannye v Chernigovskoy i sosednikh s ney guberniyakh / B. Grinchenko. – Chernigov: Tipografiya gubernskogo zemstva, 1899. – T. III. – 765 s.
11. D.P.De lia Fliz. Albomy [Tekst] / red. P. Sokhan [ta in.]; NAN Ukrainy, Natsionalna biblioteka Ukrainy im. V.I.Vernadskoho. Instytut rukopysiv. – K., 1996. – (Etnografichno-folklorna spadshchyna). T. 1. – K.: [b.v.], 1996. – 256 s.
12. Zelenin D.K. Russkie narodnye obryady so staroy obuvy / D.K. Zelenin. – SPb.: Tipografiya V.D. Smirnova, 1913. – 16 s.
13. Kalendarni sviata. Zymovi tsykl [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://traditions.org.ua/kalendarni-sviata/zymovi-tykl/261-13-gradnia-vorzhinnia-gadannia-ta-zbytky-na-andriia>
14. Kalinovskiy G. Opisanie svadebnykh ukrainskikh prostonarodnykh obryadov, v Maloy Rossii i Slobodskoy Ukrainskoy gubernii, takozh i v Velikorossiyskikh slobodakh, naselennykh malorossiyanami upotrebyaemykh / G. Kalinovskiy // Kharkovskiy sbornik. – 1889. – Vyp. 3. – S. 160 – 174.
15. Kateryny: sviato divochoi doli [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://razommedia.ca/index.php?option=com_k2&view=item&id=579:kateryny-sviato-divochoi-doli
16. Lytvynova-Bartosh P. Vesilni obriady i zvychai u seli Zemliantsi Hlukhivskoho povitu u Chernihivshchyni / P. Lytvynova-Bartosh // Materialy do ukrainsko-ruskoj etnologii. – Lviv: Drukarnia naukovohto tovarystva im. Shevchenka, 1900. – T. III. – S. 70 – 173.
17. Malinka A. N. Sbornik materialov po malorusskomu folkloru / A.N. Malinka. – Chernigov: Tipografiya gubernskogo zemstva, 1902. – 388 s.
18. Malinka A.N. Malorusskoe vesille (svadebnye obryady i pesni, zapisannye v m. Mrine Nezhinskogo uezda Chernigovskoy gubernii) / A.N. Malinka // Etnograficheskoe obozrenie. – 1897. – №3. – S. 95 – 134.

19. *Markevich N.* Obychai, poverya, kukhnya i napitki malorossiyan / N. Markevich. – Kiev: Tipografiya I. i A. Davidenko, 1860. – 171 s.
20. *Maslova G.* Narodnaya odezhda v vostochnoslavjanskikh traditsionnykh obyčajakh i obryadakh XIX – nachala XX v. / G. Maslova. – M.: Nauka, 1984. – 213 s.
21. *Miloradovich V. P.* Sbornik malorusskikh pesen Lubenskogo uezda Poltavskoy gubernii / V.P. Miloradovich // Sbornik Kharkovskogo istoriko-filologicheskogo obshchestva. – Kharkov: Tipografiya gubernskogo pravleniya, 1897. – T. 16. – S. 1 – 223.
22. *Miloradovich V.* Srednyaya Lubenshchina / V. Miloradovich // Kievskaya starina. – 1903. – № 10. – S. 1 – 36.
23. *Miloradovich V. P.* Narodnye obryady i pesni Lubenskogo uezda Poltavskoy gubernii, zapisannye v 1888–1895 gg. / V. P. Miloradovich // Sbornik Kharkovskogo istoriko-filologicheskogo obshchestva. – Kharkov: Tipografiya gubernskogo pravleniya, 1897. – Tom X. – S. 1–223.
24. *Onysko Hrysha.* Vesillia u Hadiatskomu poviti, u Poltavshchyni / Hrysha Onysko // Materialy do ukrainsko-ruskoj etnologii. – Lviv: Drukarnia naukovoho tovarystva im. Shevchenka, 1899. – T. I. – S. 111 – 156.
25. *Potebnaya A.* O mificheskome znachenii nekotorykh poveriy i obryadov / A.O. Potebnaya // Chteniya v Imperatorskom obshchestve istorii i drevnostey rossijskikh pri Moskovskom universitete. – M.: Universitetskaya tipografiya, 1865. – Kniga 2. – S. 1 – 84.
26. *Svadba, zapisannaya v m. Gostomle, Kievskogo uezda* // Trudy etnograficheskoy statisticheskoy ekspeditsii v Zapadno-Russkij kray, snaryazhennoy Imperatorskim Russkim Geograficheskim Obshchestvom. Materialy i issledovaniya, sobrannye P. P. Chubinskim. – T. VII. – Vypusk 2. – SPb., 1877. – S. 593 – 598.
27. *Svadba, zapisannaya v s. Zhdanovke, Poltavskogo uezda* // Trudy etnograficheskoy statisticheskoy ekspeditsii v Zapadno-Russkij kray, snaryazhennoy Imperatorskim Russkim Geograficheskim Obshchestvom. Materialy i issledovaniya, sobrannye P. P. Chubinskim. – T. VII. – Vypusk 2. – SPb., 1877. – S. 581 – 592.
28. *Sumtsov N. F.* Simvolika slavyanskikh obryadov: Izbrannye trudy / N.F. Sumtsov. – M.: Izdatelskaya firma «Vostochnaya literatura» RAN, 1996 (Etnograficheskaya biblioteka). – 296 s.
29. *Tereshchenko A.* Byt russkogo naroda. Chast VII / A. Tereshchenko. – SPb.: Tipografiya Ministerstva vnutrennikh del, 1848. – 348 s.
30. *Trudy etnograficheskoy statisticheskoy ekspeditsii v Zapadno-Russkij kray, snaryazhennoy Imperatorskim Russkim Geograficheskim Obshchestvom. Materialy i issledovaniya, sobrannye P. P. Chubinskim.* – T. VII. – Vypusk 2. – SPb., 1877. – 608 s.
31. *Chernyshev N.* Byt krestyan Kievskoy gubernii / N. Chernyshev // Sbornik statisticheskikh svedeniy o Kievskoy gubernii. – K.: Tipografiya gubernskogo upravleniya, 1864. – 151 s. – S. 63 – 94.

**Косило Л. Міфологічні вірування українців про дерева
МІФОЛОГІЧНІ ВІРУВАННЯ УКРАЇНЦІВ ПРО ДЕРЕВА**

**СОЦІАЛЬНА ПРИРОДА ЗАКОНОТВОРЕННЯ
В КОНТЕКСТІ ЦИВІЛІЗАЦІЙНОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ УКРАЇНИ**

Юрій ГАНЖУРОВ

*доктор політичних наук, професор,
заступник директора ННДІУВІ*

Анотація. У статті досліджується комунікативна сутність нормативно-правових актів у процесі цивілізаційних інтеграцій України. Викладено мотивації окремих носіїв стратифікації соціальних інтересів і

дискурсів історичної пам'яті у правовому полі держави, основні засади їх адаптації до цивілізаційних традицій глобалізації. Розглядаються питання співвідношення представницької демократії із легітимністю влади, змагальності соціальних ініціатив із правочинністю законодавчих актів. Вивчається комунікативний ресурс формування правової, політичної культури громадян України в контексті інтеграційних ініціатив.

Ключові слова: законодавча тематика, соціальні потреби, цивілізаційний досвід, комунікативний конфлікт, гармонізація права, політична культура, легітимність влади.

SOCIAL NATURE OF LAW MAKING IN THE CONTEXT OF CIVILIZATIONAL GLOBALIZATION OF UKRAINE

Yurii HANZHUROV

Doctor of Political Science, Professor,

Deputy Director of NRIUSWH

Annotation. The article deals with communicative essence of regulatory legal acts in the civilization integration process of Ukraine. Author examined motives of some representatives of social interest stratification and discourses of the historical memories in the state legal framework as well as the main basis of their adaptation to the civilization traditions of globalization. The problems of correlation of representative democracy with government legitimacy and contentiousness of social initiatives with competence of legislative acts are analyzed. The communicative resource of the legal and political culture formation of the Ukrainian citizens in the context of integration initiatives are explored.

Key words: legislative topics, social needs, civilization experience, communicative conflict, law harmonization, political culture, government legitimacy.

Yu. Hanzhurov

Social Nature of Law Making in the Context of Civilizational Globalization of Ukraine

Abstract

Integration component of the legislative function of the Ukrainian Parliament is considered as the defining direction of globalization process of Ukraine. Formation of political and legal culture of the Ukrainian citizens is in communicative correlation at the level of modeling of legal basis of public activities and formation of civilization values of the civil society. Definition of social problems and social motivations in terms of law is based on legal embodiment of main categories of national historic memory. In the system of creation of normative legal base these categories strengthen continuity of traditions from the customary law to the modern legal relations. Therefore current state of the Ukraine's political system makes actual problem of improving of process of harmonization of relations between the state and the society in the legislative framework. It's reasonable to determine nature of structuring of social problem in the legislative regulation of public behavior and to show problems of incompatibility of declarations and motivations in the political conflict.

Formation of concentrated on the process of improving of public behavior system social value landmarks appears as natural aspirations of democratic countries which experience contain essence of globalization tendencies in Ukraine. Broad definition of the process of law creation considers adoption of legislative acts as a result of political communication regardless of its content. At the same time content of the law makes it acceptable or non-acceptable by the society which wills are represented by the political parties.

This raises the question of existence of public protectors in the process of adoption of regulatory legal acts at the level of satisfaction of social needs in the law making. Thus the problem of social competence of the Ukrainian legal system is of current interest nowadays.

REFERENCES

1. *Gabermas Yu. Demokratiya. Razum. Nравstvennost / Yu. Gabermas. – M.: AO «Kami», Izd. Tsentr «Akademiya», 1995. – 244 s.*

2. *Dashutin H., Mykhalchenko M.* Ukrainyski eksperyment na terezakh humanizmu / H.Dashutin, M.Mykhalchenko. – K.: Parlamentske vyd-vo, 2001. – 428 s.
3. Deputat v ukrainskomu parlamenti: naukovo-praktychnyi posibnyk / Ker. avt. kol. V.O.Zaichuk. – K.: PSP, 2013. – 260 s.
4. Zbirka dohovoriv Rady Yevropy (ukrainomovna versiiia). – K.: Parlamentske vyd-vo, 2000. – 652 s.
5. *Kyrychenko S.O.* Pravovyi vymir sotsialnoi derzhavy i zakonodavchyi protses // Parlamentska reforma: teoriia ta praktyka / S.O.Kyrychenko. – K.: In-t zakonodavstva Verkhovnoi Rady Ukrainy, 2001. – S. 138–149.
6. *Konstytutsiine pravo Ukrainy.* – K.: Naukova dumka, 1999. – 476 s.
7. *Kryvosheia V.V.* Modeli pamiaty i derzhavna polityka pamiaty // Derzhavotvorchi zdobutky ukrainskoho narodu / V.V.Kryvosheia. – K.: UINP, 2011. – 324 s.
8. *Krysachenko V.S.* Ukrainska etnopolityka. Kn. 1: Kontseptualni zasady. – K.: MP «Lesia», 2013. – 440 s.
9. *Kultura istorychnoi pamiaty: yevropeyskyi ta ukrainskyi dosvid /* Za zah. red. Yu.Shapovala. – K.: UPIEND, 2013. – 600 s.
10. *Levenets Yu.* Evoliutsiia politychnoi vlady v Ukraini // Ukrainyski parlamentaryzm: problemy istorii ta suchasnoi politychnoi praktyky (do 145-richchia vid dnia narodzhennia Mykhaila Hrushevskoho) / Yu.Levenets // Nauk. konferentsiia 29 veresnia 2011 r. – K.: Ukrainyski in-t natsionalnoi pamiaty, 2012. – S. 37–53.
11. *Liashenko T.* Transformatsiia politychnykh system v krainakh Tsentralnoi Azii: natsionalnyi i rehionalnyi aspekty / T.Liashenko. – K.: UPIED, 2011. – S. 118–131.
12. *Makliuk O.M.* Memorialne zakonodavstvo v krainakh Yevropy: problema rehuliuвання istorychnoi pamiaty / O.M.Makliuk // Naukovi pratsi istorychnoho fakultetu Zaporizkoho natsionalnogo universytetu, 2012. – Vyp. XXXIII. – S. 311–316.
13. *Nahorna L.P.* Istorychna pamiat: teorii, dyskusii, refleksii / L.P.Nahorna. – K.: IPIED, 2012. – 328 s.
14. *Pyliavets R.* Zlochyny proty liudianosti / R.Pyliavets // Natsionalna ta istorychna pamiat: slovnyk kliuchovykh terminiv / Ker. avt. kol. A.M.Kyrydon. – K.: DP «NVTs «Priorytety», 2013. – 436 s.
15. *Pohorielova A.* Rozvytok kultury parlamentaryzmu v Ukraini / A.Pohorielov. – K.: Parlamentske vyd-vo, 2012. – 248 s.
16. Rada utvorila 29 komitetiv ta spetskomisiuu // *Viche.* – 2013. – № 1. – S. 4.
17. *Sirenko V.* Pro prezydentsku respubliku, osobyste holosuvannia ta movu / V.Sirenko // *Holos Ukrainy.* – 2013. – № 32. – S. 7–8.
18. *Smirnova S.* Problemne pole realizatsii politychnoi voli v teorii i na praktytsi / S.Smirnova // *Osvita rehionu.* – 2011. – № 4. – S. 111–120.
19. *Soldatenko V.F.* Trahediiia trydtsiat tretoho: notatky na istoriohrafichnomu zrizi / V.F.Soldatenko // *Natsionalna istorychna pamiat: zb. nauk. prats.* – K.: DP «NVTs», 2012. – Vyp. 3. – S. 3–92.
20. *Tepliuk M., Yushchik O.* Vvedennia v diiu zakoniv Ukrainy: pytannia teorii ta praktyky / M.Tepliuk, O.Yushchik. – K.: Parlamentske vyd-vo, 2011. – 200 s.
21. *Trehubov V.* Knopiushni viiny // *Dzerkalo tyzhnia.* – 2013. – № 5.
22. *Chuhuievska M.* Vykonannia Ukrainoiu rishen Yevropeiskoho sudu z prav liudyny: problemni aspekty / M.Chuhuievska // *Viche.* – 2013. – № 2. – S. 26–29.
23. *Yak pozbutysia «postradianskosti»? /* Ker. avt. kol. A.Hetmanchuk. – K.: PSP-II, 2013. – 148 s.

ІСТОРИЧНА ДИНАМІКА ЧИСЕЛЬНОСТІ ЄВРЕЙСЬКОЇ СПІЛЬНОТИ В УКРАЇНІ

Валентин КРИСАЧЕНКО

доктор філософських наук, професор,
завідувач відділу геополітики та глобалістики ННДІУВІ

Олена ДЯКОВА

науковий співробітник відділу геополітики та глобалістики ННДІУВІ

Анотація. У статті досліджується історична динаміка чисельності однієї з найдавніших етнічних спільнот – єврейської національної меншини. Зокрема, розглядається її проживання на території сучасної України, починаючи з VII ст. Крім того, характеризується соціальна структура єврейського населення та її вплив на історичну долю єврейського народу. Особливу увагу приділяється українсько-єврейським конфліктам.

Автори аналізують причини масової еміграції єврейської спільноти за межі України. Також ідеться про нечисленні групи єврейських субетносів. На підставі проведеного дослідження зроблено висновки про тенденції скорочення чисельності євреїв в Україні та причини цього явища.

Ключові слова: євреї, іудаїзм, антисемітизм, єврейські погроми, «смуга осілості», процентна норма, космополіти, «справа лікарів».

HISTORICAL DYNAMICS OF THE JEWISH POPULATION CHANGE IN UKRAINE

Valentyn KRYSACHENKO

Doctor of Science in Philosophy, Professor,
Head of Department of Geopolitics and Global Studies of NRIUSWH

Olena DIAKOVA

research associate of Department of Geopolitics and Global Studies of NRIUSWH

Annotation. Historical dynamics of population change of one of the most ancient ethnic communities – the Jewish ethnic minority is researched in the article. In particular authors analyzed its accommodation within the territory of modern Ukraine since the 17th century. Besides, authors paid much attention to the social structure of the Jewish population and its influence on historical destiny of the Jewish people. Special attention is paid to the Ukrainian-Jewish conflicts.

The article covers the problem of reasons of mass emigration of the Jewish community outside Ukraine. Also considerable attention is paid to small groups of the Jewish sub-ethnoses. On the basis of the research authors made conclusions about tendency of reduction of number of Jews in Ukraine and the reasons of this phenomenon.

Key words: Jews, Judaism, anti-Semitism, Jewish riots, «pale of settlement», percentage norm, cosmopolitans, «The Doctors' Plot».

V. Krysachenko, O. Diakova

Historical Dynamics of the Jewish Population Change in Ukraine

Abstract

Jewish ethnic minority is one of the most ancient ethnic communities on the territory of Ukraine. Mass migration of Jews to Ukraine lasted for the 15th – 18th centuries. The most of them were and engaged in trade, brokerage, craft activities and were representatives of bourgeois. Almost full identification of ethnic and confession definiteness that

promoted preservation and consolidation of the Jewish community of «Diaspora» was basic feature of the Jewish ethnic identity. In 16th –early 17th centuries the first Ukrainian-Jewish conflicts happened that led subsequently to more radical oppositions. Since the 18th century the Jews suffered from the oppressions of the Russian Empire: introduction of the «pale of settlement», percentage norm. The segregative legislation of the Russian Empire and its exiting of interethnic hostility and anti-Semitic sentiments has got negative consequences for Jews at the end of 19th –beginning of the 20th century. The period of 1920's – early 1930's had a positive impact on the development of the Jewish culture in spite of obvious obstacles created by the Soviet government. During the Stalin terror in 1930's the representatives of political and cultural elite of Ukraine were repressed; there was a considerable part of the Jewish intellectuals among them. World War II turned into disaster for the Jews. Ethnic potential and development of the nation was undermined and suspended. In the postwar times Soviet government pursued policy of anti-Semitism. In 1949–1953 during the period of «fight against cosmopolitanism» and «The Doctors' Plot» the new wave of prosecution of the Jews has started and as the result many representatives of the Jewish culture were destroyed, and its development was removed. Further anti-Semitic policy of the USSR and restoration of statehood of the Jews (Israel) became active inductors of mass emigration of Jews from the USSR and Ukraine as well. Hard destiny of the Jewish people in the 20th century and emigration processes and, as a result, sharp reduction of number of the Jewish minority, had and still have negative consequences for Ukraine.

REFERENCES

1. *Altman I.* Istoriya Kholokosta na territorii SSSR: uchebnoye posobiye / I. Altman, A. Gerberg, D. Poltorak. – M.: Fond «Kholokost», 2001. – 80 s.
2. *Altman I.* Kholokost i yevreyskoye soprotivleniye na okkupirovannoy territorii SSSR: uchebnoye posobiye dlya studentov vysshikh uchebnykh zavedeniy / I. Altman; pod red. prof. A.G. Asmolova. – M.: Fond «Kholokost», 2002. – 320 s.
3. *Bemko V.* Lystopadovi podii v Kolomyi // Nad Prutom u luzi: Kolomyia v spohadakh. – Toronto: Sribna surma, 1962. – S. 120–121.
4. *Berko P.* Yevrei u chas budivnytstva ukrainskoi derzhavnosti (1917–1921 rr.) // Naukovyi zbirnyk UVU. – 1992. – T. 15.
5. *Bernshhteyn L.* Antisionistskaya literatura v Sovetskom Soyuze // Yevrei Ukrainy ta derzhava Izrail. – K., 1998. – S. 30–36.
6. *Bulba-Borovets T.* Ukraina i zhydy // Personal-Plus. – 2006. – № 45.
7. *Vais Sh.* Mizh rokamy 1941–1945 // Dialohy. – 1985. – № 78.
8. *Vais Sh.* Stalasia prykra pomylka // Holos Ukrainy. – 1993.
9. *Galant I.* K istorii Umanskoy rezni 1768 g. – K.: Tip. G.T. Korchak-Novitskogo, 1895. – 21 s.
10. *Galant I.* Cherta yevreyskoy osedlosti (s pismom L.N. Tolstogo). – 2-ye izd. – M.: Tipolitografiya Russkogo tovarishchestva Pyechatnogo izdatyelskogo dela, 1915. – 28 s.
11. *Hunchak T.* Petliura ta yevrei. – K.: Lybid, 1993. – S. 11.
12. Yevreyskiye khroniki XVII st. (Epokha «khmelnichchiny»). Issledovaniye, perevod i kommentarii S.YA. Borovogo. – M.: Gyerashim, 1997. – 228 s.
13. *Yelenskyi V.* Ukrainska iudaika // Liudyna i svit. – 1991. – № 5. – S. 53–56.
14. Istoriya Ukrainy: nove bachennia / Verstiuk V., Haran O., Hurzhii O. ta in.; za red. V. Smoliia. – K.: Alternatyvy, 2000. – 464 s.
15. *Kovba Zh.* Liudianist u bezodni pekla / Zh. Kovba. – K.: Sfera, 1998. – 266 s.
16. *Kratkaya yevreyskaya entsiklopediya* / Za red. Chukhak Oren (Nadel), Mikhael Zand. – Iyerusalim: Keter, 1976. – T. 1. – S. 745–747.
17. *Mirchuk P.* Koliivshchyna i Haidamatske povstannia 1768 r. – Niu-York: Naukove tovarystvo im. T. Shevchenka, 1973. – 319 s.
18. *Petliura S.* Statti, lysty, dokumenty. – Niu-York: Ukrainska vilna akademiia nauk u SShA, 1956. – T. 2. – S. 220.
19. *Serhiichuk V.* Symon Petliura. – K.: Ukraina, 2004. – 448 s.
20. *Soldatenko V.* Ukrainska revoliutsiia. Istorychnyi narys. – K.: Lybid, 1999. – S. 598.
21. *Sultanovich Z.* Zhivaya svyaz. Yevreyskaya istoriya, traditsii i kultura. – Tel-Aviv, 1997. – 304 s.

22. Feller M. Yevreiska istoriia i kultura v Ukraini // Ukrainskyi istorychnyi zhurnal. – 1998. – № 1.
23. Finkelshteyn Yu. Za dela ruk svoikh. – Nyu-York, 1995.
24. Khiterer V. K istorii yevreyskogo naseleniya Galitsii i Bukoviny nakanune i v gody pervoy mirovoy voyny // Yevrei v Ukraini. – K., 1997. – S. 85.
25. Shulman L. Standartna khyba suspilno-politychnoi oriantatsii yevreystva // Suchasnist. – 2003. – Ch. 9.

УКРАЇНСЬКА СОБОРНІСТЬ: ІДЕЯ Й ДОСВІД ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЇ В 1919 РОЦІ У СУЧАСНОМУ НАУКОВОМУ ДИСКУРСІ

Валерій СОЛДАТЕНКО

доктор історичних наук, професор,
член-кореспондент НАН України,
директор Українського інституту національної пам'яті

Анотація. У статті запропоновані критерії оцінки сутнісних якостей ідеї українського соборництва порівняно з іншими основоположними ідеями національного державотворення революційної доби 1917–1920 рр., що дає можливість обґрунтувати висновок про загальновизнаність різними політичними таборами і силами завдання єднання етнічних земель, згуртування в одну цілісність розрізнених до того гілок українського народу. Зроблено спробу визначити вплив на зміст і характер документів національного соборництва конкретно-історичних чинників практики тривалої боротьби за реалізацію наддніпрянськими політичними партіями автономістсько-федералістської концепції переустрою Росії та намагань західноукраїнських лідерів здійснити плани створення з українських анклавів Австро-Угорщини «коронного краю».

Ключові слова: українська соборність, національне державотворення, партії, уряди, політичні діячі, регіоналістські тенденції, державно-політичні моделі.

UKRAINIAN CONCILIARISM: IDEA AND EXPERIENCE OF ITS RELIZATION IN 1919 IN CONTEMPORARY SCIENTIFIC DISCOURSE

Valeriy SOLDATENKO

Doctor of Historical Sciences, professor,
Corresponding member of the NAS of Ukraine,
Director of the Ukrainian Institute of National Memory

Annotation. Criteria of evaluation of essential qualities of the idea of Ukrainian conciliarism in comparison with other fundamental ideas of the national state-building of the revolutionary era of 1917–1920 are suggested in the article. That allows to ground the conclusion that different political camps and forces generally acknowledged the task of unification of ethnic lands and grouping of earlier disconnected branches of the Ukrainian people into one integrity. Author made attempt to determine the influence of the concrete-historical factors on the contents and character of the documents of national conciliaris, especially the practice of the prolonged struggle for realization of the autonomist-federalist conception of reorganization of Russia by political parties from Overdnipro Ukraine and efforts of the western Ukrainian leaders to accomplish plans of creation of a «crown land» from Ukrainian enclaves in Austria-Hungary.

Key words: Ukrainian conciliarism, national state-building, parties, governments, politicians, regionalistic tendencies, state-political models.

V. Soldatenko
Ukrainian Conciliarism: Idea and Experience of Its Realisation in 1919
in Contemporary Scientific Discourse

Abstract

In contrast to the abstract-theoretical explanation of the documents of national conciliarism (The Unification Act), which is dominant in native historiography, an attempt to determine the influence of the concrete-historical factors of the practice of the prolonged struggle for realization of the autonomist-federalist conception of reorganization of Russia by political parties from Overdnipro Ukraine and efforts of the western Ukrainian leaders to accomplish plans of creation of a «crown land» from Ukrainian enclaves in Austria-Hungary (Eastern Halychyna, Northern Bukovyna and Zakarpattya) on their contents and character is made. Suggested criteria of evaluation of essential qualities of the idea of Ukrainian conciliarism in comparison with other fundamental ideas of the national state-building of the revolutionary era of 1917–1920 allow to ground a conclusion that different political camps and forces generally acknowledged the task of unification of ethnic lands, grouping of earlier disconnected branches of the Ukrainian people into one integrity. On the basis of analysis of achievements and problems of available historical works, the attention is drawn to the need of examination of little-studied aspects of the real experience of 1919: the principal impossibility of unification of state-political models of Ukrainian People's Republic and West Ukrainian People's Republic, which were different in nature and in essence, into an organic integrity. The effect of «political bimetalism», which was obtained as a result, was supplemented with vividly expressed perceivable bilateral regionalistic tendencies and led to unpredicted and generally negative phenomenon of a «state inside a state», which was basic, latent juridical and political reason of disadvantages, defeats and tragedies of 1919. With particular evidence the above mentioned was embodied in two social spheres: military and foreign policy. The concept comparative analysis of real achievements of the Ukrainian conciliarism of 1919 and other historical periods still remains as urgent scientific task, which can clarify more convincingly the place of examined events in a complex, prolonged historical process.

REFERENCES

1. *Vynnychenko V.* Vidrozhennia natsii. Ch. III. – K.–Viden, 1920. – 535 c.
2. *Hoshuliak I.* Ternystyi shliakh do sobornosti (vid idei do Akta Zluky). – K., 2009. – 467 s.
3. *Dobrazhanskyi O., Staryk V.* Zmahannia za ukrainsku derzhavnist na Bukovyni (1914–1921). Dok. i mater. – Chernivtsi, 2009. – 512 s.
4. *Zakhidno-Ukrainska Narodna Respublika 1918–1923: Istoriia.* – Ivano-Frankivsk, 2001. – 426 c.
5. *Zbirnyk naukovykh prats Naukovo-doslidnoho instytutu ukrainoznavstva.* – K., 2004–2012.
6. *Kornilov V.* Donetsko-Krivorozhskaya respublika. Rasstrelyannaya mechta. – Kh., 2011. – 603 s.
7. *Krasivskyi O.* ZUNR i Polshcha: politychne ta voienne protyborstvo (lystopad 1918 – lypen 1919 rr.). – Lviv, 1999. – 92 s.
8. *Krasivskyi O.* Skhidna Halychyna i Polshcha v 1918–1923 rr.: problemy vzaiemovidnosyn. – K., 1998. – 299 s.
9. *Kremen V., Tabachnyk D., Tkachenko V.* Ukraina: alternatyvy postupu (krytyka istorychnoho dosvidu). – Kyiv, 1996. – 895 c.
10. *Kuhutiak M.* Halychyna: storinky istorii. Narys suspilno-politychnoho rukhu (XIX st.–1939). – Ivano-Frankivsk, 1993. – 200 s.
11. *Kuras I. F., Soldatenko V. F.* Sobornytstvo i rehionalizm v ukrainskomu derzhavotvorenni (1917–1920 rr.). – K., 2001. – 248 s.
12. *Kuras I.F., Soldatenko V.F.* Kuban revoliutsiina: etnichni i sotsialni vektory // *Kuras I.F., Soldatenko V.F.* Sobornytstvo i rehionalizm v ukrainskomu derzhavotvorenni (1917–1920 rr.). – K., 2001. – C. 7–36.
13. *Kucher V., Soldatenko V.* Sobornist Ukrainy: pidsumky doslidzhennia problemy // *Etnopolitolohiia v Ukraini.* Stanovlennia. Shcho dali? – K., 2002. – C. 152–168.
14. *Lylyk S.* Zakhidnoukrainska Narodna Respublika. – Lviv, 1990. – 206 s.
15. *Lysiak-Rudnytskyi I.* Istorychni ese: u 2 t. – T. 2. – Kyiv, 1994. – 573 c.
16. *Lytvyn M.R., Naumenko K.Ye.* Istoriia ZUNR. – Lviv, 1995. – 368 s.
17. *Lozynskyi M.* Halychyna v rr. 1918–1920. – Praha, 1922. – 228 c.
18. *Mazepa I.* Ukraina v ohni y buri revoliutsii (1917–1921). – Praha, 1942.

19. Makarchuk S. A. Ukrainska Respublika Halychan. Narys pro ZUNR. – Lviv, 1997. – 192 c.
20. Narysy istorii Ukrainskoi revoliutsii 1917–1921 rokiv: u dvokh knykhakh. – Kn. 2. – K., 2012. – 462 s.
21. Nova Rada. – 1919. – 25 sichnia.
22. Problemy sobornosti Ukrainy v XX stolitti. – K., 1994. – 230 s.
23. Serhiichuk V. Ukrainska sobornist. Vidrodzhennia ukrainstva v 1917–1920 rr. – K., 1999. – 416 s.
24. Sobornist Ukrainy: istoriia i suchasnist. – Ivano-Frankivsk, 1999. – 86 s.
25. Soldatenko V. F. Vynnychenko i Petliura: politychni portrety revoliutsiinoi doby. – K., 2007. – 621 c.
26. Soldatenko. V. F. Ukraina v revoliutsiinu dobu. Istorychni ese-khroniky: u 4-kh t.– T. II: Rik 1918. – K., 2009. – 411 s.
27. Soldatenko V. F. Ukraina v revoliutsiinu dobu. Istorychni ese-khroniky: u 4-kh t.– T. III: Rik 1919. – K., 2010. – 453 s.
28. Soldatenko V. F., Savchuk B.P. Halytska armiiia u Naddnyprianskii Ukraini. – K., 2004. – 214 c.
29. Soldatenko V.F. Grazhdanskaya voyna v Ukraine 1917–1920 gg. – M.: Novyy khronograf, 2012. – 672 s.
30. Soldatenko V.F. Revoliutsiina doba v Ukraini (1917–1921 roky): lohika piznannia, istorychni postati, kliuchovi momenty. – K., 2011. – 568 s.; 2-e vyd., dop. i pererob. – K., 2012. – 522 s.
31. Stakhiv M. Ukraina v dobi Dyrektorii UNR. – T. II: Ukraina mizh dvoma sylamy. – Skrenton, 1963. – 248 c.
32. Stoichak M. Politychni superechnosti uriadiv UNR i ZUNR (ZOUNR) u povoiennii ta novitnii ukrainskii istoriohrafii // Istorychnyi zhurnal. – 2006. – №4. – S. 55–66.
33. Tolochko P.P. Ukraina v oranzhevom interere. – K., 2012. – 192 c.
34. Ukraina soborna. – K., 2004. – 380 s.
35. Ukraina. – 1919. – 24 sichnia.
36. Ukraina. – 1919. – 29 sichnia.
37. Ukrainoznavstvo. Naukovyi hromadsko-politychnyi, kulturno-mystetskyi, relihiino-filosofskyi zhurnal. – K., 2004–2012.
38. Ukrainska revoliutsiia 1917–1921 rokiv. Pohliad iz sohodennia. – K., 2013. – 656 s.
39. Ukrainska sobornist: ideia, dosvid, problemy (Do 80-richchia Akta Zluky 22 sichnia 1919 r.).
40. Khrystiuk P. Zamitky i materialy do istorii ukrainskoi revoliutsii. – T. IV. – Praha, 1921. – 192 c.
41. Shapoval M. Velyka revoliutsiia i ukrainska vyzvolna prohrama. – Praha, 1928. – 333 c.

ГЕОСТРАТЕГІЧНІ ІДЕЇ ВОЛОДИМИРА ВЕРНАДСЬКОГО

Надія ТУРПАК

кандидат філософських наук, провідний науковий співробітник відділу геополітики та глобалістики ННДІУВІ

Анотація. У статті здійснений аналіз геостратегічних ідей В. Вернадського, які він висловлював у своїх статтях та листуванні з українськими вченими. Комплексні підходи В.Вернадського до вирішення наукових проблем можуть бути актуальними в наш час у зв'язку з необхідністю сконцентрувати зусилля і ресурси навколо саме перспективних напрямів, які б зміцнили безпеку держави і забезпечили стратегічний прорив країни у сучасному глобалізованому світі. Разом із тим нагальною є потреба концентрації зусиль об'єданого розуму (ноосу) людей, що живуть на даній території з даними природними ресурсами, для найбільш ефективного комплексного використання цих ресурсів в інтересах суспільства.

Ключові слова: геостратегічні ідеї, ноосфера, майбутнє, глобальні виклики, безпека держави.

GEOSTRATEGIC IDEAS OF VOLODYMYR VERNADSKYI

Nadiia TURPAK

Candidate of Sciences in Philosophy,

leading research associate of Department of Geopolitics and Global Studies of NRIUSWH

Annotation. *In the paper author analyzed V. Vernadskyi's geostrategic ideas which he suggested in the articles and correspondence with the Ukrainian scientists. V. Vernadskyi's integrated approaches to the solution of scientific problems have current interest due to necessity of concentration efforts and resources around perspective directions which can ensure safety of the state and strategic breakthrough of the country in the modern globalized world. At the same time there is a current problem of concentration of efforts of the joint mind (noose) of the people living in the particular territory with the particular natural resources for their efficient complex use in the public interest.*

Key words: *geostrategic ideas, noosphere, future, global challenges, state safety.*

N. Turpak

Geostrategic Ideas of Volodymyr Vernadskyi

Abstract

Current global challenges and search of civilization ways of development for our country make necessary creation of the deep scientific basis of this problem. Therefore it is necessary to turn to the creative heritage of our outstanding compatriots, in particular the scientist and the philosopher Volodymyr Vernadskyi. Volodymyr Vernadskyi due to his works managed to have a look into the future; thereby he had laid a foundation of style of thinking of the XX century connected with interdisciplinary approaches and predictability in modern science.

Despite a significant amount of publications about Volodymyr Ivanovych Vernadskyi geostrategic views of the scientist are still insufficiently developed.

Recently the Commission on Development of Scientific Heritage of Academician Volodymyr Vernadskyi did considerable work on publication of the selected works of the scientist, in particular his articles and letters connected with Ukraine.

On the basis of analysis of Vernadskyi's articles and his correspondence with the Ukrainian scientists, we can state that geostrategic ideas constituted an important part of his spirituality. He connected those ideas first of all with Ukraine. His task was to study natural resources of the country, search of ways and means of efficient and harmonic interaction of the nature and the society, formation of a strategic importance of science for progressive development of the society.

The analysis enables to determine the main units of Volodymyr Vernadskyi's geostrategic ideas:

1. Understanding of importance of science for development of the modern state.
2. Idea of necessity of the most efficient use of natural resources of the state and its territory for growth of national wealth.
3. Determination of the priority directions of the development of science for strengthening of state safety and strategic breakthrough into the future.
4. Geostrategic aspect of noosphere theory.

Volodymyr Vernadsky's geostrategic ideas are closely connected with his interdisciplinary approaches. It made possible not only to determine the main directions of scientific search but also to estimate a role of science for ensuring of strategic development of the state and all the society on a global basis. Scientific research of geostrategic ideas of Volodymyr Vernadskyi are relevant to this day.

REFERENCES

1. Volodymyr Ivanovych Vernadskyi i Ukraina. – T. 1, kn. 2: Volodymyr Ivanovych Vernadskyi. Vybrani pratsi / NAN Ukrainy, Nats. b-ka Ukrainy imeni V.I. Vernadskoho, In-t istorii Ukrainy, Komis. NAN Ukrainy z nauk. spadshchyny akad. V.I. Vernadskoho; red. kol.: A.H. Zahorodnii, O.S. Onyshchenko (holova), V.A. Smolii [ta in.]; uklad.:O.S. Onyshchenko, V.M. Danylenko, L.A. Dubrovina [ta in.]. – K., 2011. – 584 s. (Vybrani pr. akad. V.I. Vernadskoho).

2. Volodymyr Ivanovych Vernadskyi i Ukraina. – T. 1, kn. 1: Volodymyr Ivanovych Vernadskyi. Naukovo-orhanizatsiina diialnist (1918–1921) / NAN Ukrainy, Komis. NAN Ukrainy z nauk. spadshchyny akad. V.I. Vernadskoho, Nats. b-ka Ukrainy imeni V.I. Vernadskoho, In-t istorii Ukrainy; red. kol.: A.H. Zahorodnii, O.S. Onyshchenko (holova), V.A. Smolii [ta in.]; uklad.: O.S. Onyshchenko, L.A. Dubrovina, S.M. Kirzhaiev [ta in.]. – K., 2011. – 699 s. (Vybrani nauk. pr. akad. V.I. Vernadskoho).

3. Volodymyr Ivanovych Vernadskyi. Lystuvannia z ukrainskymy vchenymy. [Tekst]. – Kn. 1: Lystuvannia: A–H / NAN Ukrainy, Nats. b-ka Ukrainy imeni V.I. Vernadskoho, In-t istorii Ukrainy, Komis. NAN Ukrainy z nauk. spadshchyny akad. V.I. Vernadskoho, Arkhiv RAN; red. kol.: A.H. Zahorodnii, O.S. Onyshchenko (holova), V.A. Smolii, V.Yu. Afiani [ta in.]; uklad.: O.S. Onyshchenko, L.A. Dubrovina, S.M. Kirzhaiev [ta in.]. – K., 2011. – 824 s. (Vybrani nauk. pr. akad. V.I. Vernadskoho, t. 2).

4. Volodymyr Ivanovych Vernadskyi. Lystuvannia z ukrainskymy vchenymy [Tekst]. – Kn. 2: Lystuvannia: D–Ya. Ch. 1: D–N / NAN Ukrainy, Nats. b-ka Ukrainy imeni V.I. Vernadskoho, In-t istorii Ukrainy, Komis. NAN Ukrainy z nauk. spadshchyny akad. V.I. Vernadskoho, RAN, Arkhiv; red. kol.: A.H. Zahorodnii, O.S. Onyshchenko (holova), V.A. Smolii [ta in.]; uklad.: O.S. Onyshchenko, V.Yu. Afiani, L.A. Dubrovina [ta in.]. – K., 2012. – 708 s. (Vybrani nauk. pr. akad. V.I. Vernadskoho, t. 2, kn. 2, ch. 1).

5. Volodymyr Ivanovych Vernadskyi. Lystuvannia z ukrainskymy vchenymy [Tekst]. – Kn. 2: Lystuvannia: D–Ya. Ch. 2: O–Ya / NAN Ukrainy, Nats. b-ka Ukrainy imeni V.I. Vernadskoho, In-t istorii Ukrainy, Komis. NAN Ukrainy z nauk. spadshchyny akad. V.I. Vernadskoho, RAN, Arkhiv; red. kol.: A.H. Zahorodnii, O.S. Onyshchenko (holova), V.A. Smolii [ta in.]; uklad.: O.S. Onyshchenko, V.Yu. Afiani, L.A. Dubrovina [ta in.]. – K., 2012. – 692 s. (Vybrani nauk. pr. akad. V.I. Vernadskoho, t. 2, kn. 2, ch. 2).

6. *Dergachev V.A.* Geopoliticheskii slovar-spravochnik. – K.: KNT, 2009. – 592 s.

7. *Turpak N.V.* Paradyhmalne znachennia biosferno-noosfernoi kontseptsii V.Vernadskoho dlia styliu myslennia KhKh stolittia // Zbirnyk naukovykh prats Naukovo-doslidnoho instytutu ukrainoznavstva. – K., 2008. – T.XXII. – S. 381 – 389.

ОСОБЛИВОСТІ МЕНЕДЖМЕНТУ В СФЕРІ КУЛЬТУРИ: УКРАЇНОЗНАВЧИЙ ПІДХІД

Лариса ГОРЕНКО

кандидат мистецтвознавства, старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник відділу культурологічних досліджень ННДІУВІ

Анотація. У статті охарактеризовано специфіку функціонування та структурування менеджменту в різних сферах життєдіяльності людини і суспільства. Підкреслено наукове українознавче осмислення сутності менеджменту в контексті культуротворення, традицій національної української культури, її змісту. Також важливим постає значення методологічних принципів системності, безперервності та наступності культуротворення у забезпеченні його національної спрямованості, яке нині набуває новітнього теоретико-методологічного змісту. Відповідно українознавча та культурологічна думка спрямовується на моделювання менеджменту, враховуючи синергетичні принципи самоорганізації міждисциплінарного цілісного знання, аксіологічні, архетипно-символічні, концептні підходи. Вирішення цих проблем надасть можливість послідовно з'ясувати історико-культурні пріоритети культурологічних концепцій на початку XXI ст., а також перспективи розвитку українознавчої науки.

Ключові слова: менеджмент, національна культура, культурологічний практикум, інтеграційні процеси, культурна ідентичність, культурна політика, українознавча наука.

CULTURAL MANAGEMENT PECULIARITIES: APPROACH IN THE CONTEXT OF UKRAINIAN STUDIES

Larysa HORENKO

Ph.D., senior researcher,

senior research associate of Cultural Studies Department of NRIUSWH

Annotation. *The article considers peculiarities of management functioning and structuring in different spheres of human and social activities. Scientific comprehension of essence of management in the context of culture creation, traditions of the Ukrainian national culture and its content is emphasized. Author examined significance of principles of systematization and continuity of culture creation in supporting of its national orientation which now has obtained a new theoretical and methodological content. Therefore the thought is being oriented on management modeling considering synergetic principles of self-organization of interdisciplinary integral knowledge, axiological, archetypical and symbolic and concept approaches as well.*

Decision of this problem enables to determine historical and cultural priorities of cultural concepts in the early 20th century as well as the perspectives of development of Ukrainian studies.

Key words: *management, national culture, cultural training, integration processes, cultural identity, cultural policy, Ukrainian studies.*

L.Horenko

Cultural Management Peculiarities: Approach in the Context of Ukrainian Studies

Abstract

Management in the sphere of culture and human activity is carried out in the social multicultural environment. Every type of activity is characterized by certain features that create an internal cultural environment of activity. However, the organization as a social formation has its own culture with certain parameters determined by specificity of its activity, manufacturing processes, management etc. Each organization has its own material (technical) and non-material essence (nature, structure, traditions, specificity, style of functioning). All these factors have an impact on the processes within the organization, its external determinants and contacts with the environment.

The term «culture of organization» embodies the character, peculiarities and manner of organization functioning which are shown through behavioral reactions of the individuals and social groups of its workers, their judgment, relationships, solutions of problems of labor organization, manufacturing process management, equipment and interior aesthetics and technologies being used. This style is a part of general civilization culture and a form of use of human cultural heritage by organization. Instead the term «organizational culture» reflects the degree of organizational arrangement of the manufacturing process and management organization process. It constitutes only a part of the culture of organization. It is unreasonable to identify culture of organization with business (corporate) culture presented by corporation as one of the organizational and legal forms of management in a market economy.

The material elements of the culture of organization reflect manufacturing and management culture; practically they are expressed in technological culture, the culture of work processes and culture of environment of the members. Spiritual and ideological elements of the culture compose a set of basic features that differentiate the organization and its employees from others. All these components are integrative in nature, taking into account the form and content of each structural component.

REFERENCES

1. *Bohutskyi Yu. P. Osnovni dylemy lohiko-filosofskoi refleksii evoliutsii kultury ta ideia «ontolohii dotsilnosti» / V kn.: Bohutskyi Yu. P. Samoorganizatsiia kultury: ontolohiia, dynamika, perspektyvy: [monohrafiia] / Instytut kulturolohii AMU / Bohutskyi Yurii Petrovych. – K.: Veselka, 2008. – S. 26–44: [il.]. – [Bibliohr.: S. 185–197].*
2. *Horenko L. I. Kulturolohiiia yak nauka ta navchalna dystsyplina / Horenko Larysa Ivanivna // Kulturna transformatsiia suchasnoho ukrainskoho suspilstva: zb. nauk. materialiv VII Kulturolohichnykh chytan, pamiaty Volodymyra Podkopaieva, m. Kyiv, Ukrainyskyi tsentr kulturnykh doslidzhen, 4–5 chervnia 2009 r. – K.: DAKKKiM, 2009. – S. 51–55.*

3. *Horenko L. I.* Kultura yak ukrainoznavstvo: [metodychni posibnyk dlia samostiinoi roboty studentiv ochnoi, zaочноi ta dystantsiinoi formy navchannia, aspirantiv, doktorantiv, slukhachiv kursiv (fakultetu) pidvyshchennia kvalifikatsii z ukrainoznavstva] / Horenko Larysa Ivanivna. – K.: MEF, 2003. – 156 s.
4. *Hrymych M. V.* Zvychaieve tsyvilne pravo ukraintsev XIX – pochatku KhKh stolittia [tekst]: ystorycheskaia lyteratura / M. V. Hrymych; Kyivskiy nats. un-t imeni Tarasa Shevchenka. – K.: Aristei, 2006. – 560 s.
5. Istoriiia derzhavy i prava Ukrainy: pidruchnyk / A. S. Chaikovskiy (ker. avt. kol.), V. I. Batrymenko, L. O. Zaitsev, O. L. Kopylenko ta in.; za red. A. S. Chaikovskoho. – K.: Yurinkom Inter, 2003. – 512 s. – Bibliohrafiia: S. 506–510.
6. Istoriiia ukrainoznavstva: navchalnyi posibnyk / Uporiadnyky: Tokar L. K., Kononenko P. P. – K.: Akademiia, 2010. – 550 s.
7. *Kalakura Ya. S.* Metodolohichni instrumentarii ukrainoznavtsia / Kalakura Yaroslav Stepanovych / V kn. Kalakura Ya. S. Istorychni zasady ukrainoznavstva. – K.: NDIU, 2007. – S. 21–30.
8. *Kalakura Ya.* Metodyka opratsiuвання dzherel i literatury v ukrainoznavchomu doslidzhenni // Ukrainoznavstvo. – 2012. – Nomer 2 (43). – S. 54–63.
9. Kultura: filosofskiy slovnyk / [za red. V. I. Shynkaruka]. – 2-he vyd., pererob. i dopovnene. – K.: Hol. red. URE, 1986. – S. 320–321.
10. Kultura. Ideolohiia. Osobystist: metodoloho-svitohliadnyi analiz / V. Andrushchenko, L. Huberskiy, M. Mykhalchenko. – K.: Znannia Ukrainy, 2002. – 345 s.
11. *Oleksiuk O. M.* Formuvannia dukhovnoho potentsialu studentskoi molodi v protsesi profesiinoi pidhotovky [tekst]: dys. ... d-ra. ped. nauk: 13.00.04; 13.00.01 / Oleksiuk Olha Mykolaivna; Kyivskiy derzh. in-t kul'tury. – K., 1997. – 333 s.
12. *Sapen'ko R.* Yskusstvo reklamy v sovremennoy kul'ture: monohrafiya / Roman Sapen'ko. – K.: Mezhdunarodniy Fond V. Horovytsa, 2005. – 295 s.
13. *Sapen'ko R.* Moral'ni problemy kul'tury i etyka reklamy / Roman Sapen'ko // Aktual'ni problemy istoriyi, teoriyi ta praktyky khudozhn'oyi kul'tury: zb. nauk. Prats': u 2-kh chastynakh. – K.: DAKKKiM, 2001. – Vyp. VII. – Ch. II. – S. 58–64.
14. *Sapen'ko R.* Yskusstvo reklamu kak fenomen kul'turu / Roman Sapen'ko // Kyiv's'ke muzykoznavstvo: zb. statey. – K.: Kyiv's'ke derzhavne vyshche muzychne uchyl'shche imeni R. M. Hliyera, 2001. – Vyp. 6. – S. 304–312.
15. Ukrainska kultura v yevropeiskomu konteksti / Yu. P. Bohutskiy, V. P. Andrushchenko, Zh. O. Bezvershuk, L. M. Novokhatko; za red. Yu. P. Bohutskoho. – K.: Znannia, 2007. – 679 s.
16. *Shkliar L. Ye.* Osoba v etnohenezi / Shkliar Leonid Yevdokymovych // Zhyttia etnosu: sotsiokulturni narysy: navch. posibnyk / [B. Popov (kerivnyk avtor. kolektyvu), V. Ihnatov, M. Stepyko ta in.]. – K.: Lybid, 1997. – S. 55–70.

КИЇВ АЛЛИ ГОРСЬКОЇ

Олексій ЗАРЕЦЬКИЙ

кандидат філологічних наук,

старший науковий співробітник відділу культурологічних досліджень ННДІУВІ

Анотація. У статті досліджується Київ крізь призму життя, творчості та суспільно-політичної діяльності однієї людини – Алли Горської.

Проаналізовано генезу Києва за життя Алли Горської, визначено певні хронологічні рамки, головним чином йдеться про Київ 1962 – 63 рр. – час становлення і одночасно найвищу хвилю шістдесятництва, Клубу творчої молоді «Сучасник». Феномен центру України та українства, Київ аналізується в історичному, урбаністичному та у вимірі щоденного життя. У 1940 – 60-х рр. продовжувалось становлення Києва як центру України у специфічних, не завжди сприятливих умовах УРСР. Показано тенденцію часткової українізації міста в умовах радянського русифікаторського тиску. Київ повільно і важко йшов до того, щоб стати столицею незалежної України.

Ключові слова: Київ, Алла Горська, українізація, урбаністика, центр України та українства.

KYIV OF ALLA HORSKA

Oleksiy ZARETSKYI

Candidate of Sciences in Philology,

senior research associate of Cultural Studies Department of NRIUWH

Annotation. *In the article the city of Kyiv in 1940's–60's is investigated. This is done through the prism of the life, social and artistic activities of one person – Alla Horská. In the paper the genesis of Kyiv during the life of Alla Horská is analyzed. The chronological frame is also defined – it is Kyiv of 1962's–63's – the time of high wave of 60's movement, Creative Youth Club «Suchasnyk». The phenomena of Kyiv – the center of Ukraine and ukrainianism is analyzed in historical, urban dimensions and everyday life also. In 1940's–60's the process of development of Kyiv as the center of Ukraine in specific negative conditions of Soviet Ukraine continued. In the paper it is shown the tendency of partial ukrainianization under russification pressure. Kyiv hardly and slowly was moving to become the capital of independent Ukraine.*

Key words: *Kyiv, Alla Horská, ukrainianization, urbanistics, center of Ukraine.*

O. Zaretskyi

Kyiv of Alla Horská

Abstract

The city of Kyiv is fundamentally important part of the region of Ukraine, the center of Ukraine and ukrainianism. The theme of Kyiv as a special unique urban phenomena is analyzed in historical, cultural dimensions. In this paper Kyiv is investigated first of all as a capital of Soviet Ukraine in 1940 – 60's of the 20th century. The development of Kyiv as cultural phenomena in this period is studied through the prism of life, art and social activities of one person – Alla Horská. In this interdisciplinary article we focused Kyiv to understand everyday life of Alla Horská, some important aspects of her life, and the whole picture of her life. The Ukrainian studies of Kyiv phenomena are rather numerous. We'll define some trends that show this problematic as sophisticated and well investigated. Kyiv is located in space, so geographical and geological aspects are adequate. The Ukrainian studies conception of Kyiv in a literary aspect was created by O. Khomenko. It is emphasized that Kyiv is mentioned in texts, which are the base of tradition as «Povist vremianykh lit», «Kyievo-Pecherskyi pateryk», «Slovo pro zakon i blahodat» by Ilarion Kyivskyi and well known novel by V.Pidmohylnyi and «Shchodennyk» by O. Dovzhenko. In some reduced methodology there are several concepts of Kyiv. In literary dimension Kyiv obtains the features of archetype city. Kyiv is a starting point. This theme firstly was set up in «Povist vremianykh lit». For Kyiv of Alla Horská we'll define chronological frame – and first of all Kyiv of 1962–63's – the time of appearance and the highest wave of 60's movement, the Creative Youth Club. In some cases we focused the genesis of Kyiv during Alla Horská life – winter 1943–44 – the end of 1960's. Alla Horská created also an urban Kyiv environment. Stained-glass window «Shevchenko. Mother» is one of her artworks in the Red Building of Kyiv Shevchenko University (also O. Zalyvach, H.Sevruk, L.Semykina, H.Zubchenko). This artwork was destroyed according to the order of one of the members of Communist Party City Committee.

REFERENCES

1. Braichevskyi M.Yu. Koly i yak vynyk Kyiv. – Kyiv: Naukova dumka, 1963. – 163 s.
2. Volodymyrska. Kulturolohichni putivnyk. – Kyiv: Vydavnychiy dim «Amadei», 1999. – 288 s.
3. Drug O., Malakov D. Osobnyaki Kieva. – Kyiv: Kyi, 2004. – 824 s.
4. Yevstratii (Zoria) – yepyskop UPTs KP. Dukhovna misiia Kyieva // Nasha vira. – 2010. – Traven (№5).
5. Zaretskyi O. Moia maty – Alla Horská // Alla Horská. Chervona tin kalyny. – Kyiv: Spalakh, 1996. – 240 s.
6. Zaretskyi O. Smert Ally Horskoi // Dzerkalo tyzhnia. – 16 – 22 kvitnia 2005 (№14). – S.14.
7. Zaretskyi O. Zlochyn bez stroku davnosti // Alla Horská. Zhytiepys movoiu lystiv. / Upor. L. Ohneva. – Donetsk, 2009. – Na pravakh rukopysu.
8. Zaretskyi O. Dolia Ally Horskoi: dzherela ta stan doslidzhen // Ukrainoznavstvo. – 2009. – №4. – S.76 – 85.
9. Zaretskyi O. Rodyna Ally Horskoi v Leninhradi: 1930–1940-i roky // Ukrainoznavstvo. – 2010. – №1. – S. 163 –

167.

10. Zinchenko Nataliia. Chy znesut monument Lenina na Bessarabtsi? //Khreschatyk. – 2005. – 8 hrudnia.

11. Kyiv: entsyklopedychnyi dovidnyk / Za redaktsiieiu A.B. Kudrytskoho. – Kyiv, Holovna redaktsiia URE, 1981. – 736 s.

12. Kiev. Istoriya gorodov i sel Ukrainskoi SSR v dvadtsati shesti tomakh. Glavnaya redaktsiya Ukrainskoy sovetskoy entsiklopedii. – Kiev: 1979. – 596 s.

13. Korohodskyi R. Dusha ukrainskoho shistdesiatnystvstva // Alla Horska. Chervona tin kalyny. – Kyiv: Spalakh, 1996. – 240 s.

14. Malakov D. Prybutkovi budynky Kyieva. – Kyiv: Kyi, 2009.

15. Snizhko V. Navchannia v krasi. – Kyiv: Planeta-Media, 2008. – 384 s.

16. Snizhko V. Svidomosti brama. – Kyiv: Planeta-Media, 2008. – 352 s.

17. Taniuk L. Slovo, teatr, zhyttia. – T. III: Zhyttia. – Kyiv: Alterpres, 2003. – 827 s.

18. P. Tutkovskiy. Peredistorychna pryroda Kyiva // Kyiv ta yoho okolytsia v istorii i pamiatkakh. – Tom XXII zapysok ukrainskoho naukovooho tovarystva v Kyivi / pid redaktsiieiu holovy sektsii akademika Mykhaila Hrushevskoho. – Derzhavne vydavnytstvo Ukrainy, 1926. – S. 25 – 32.

19. Khomenko O. Natsionalne pysmenstvo yak khudozhnie ukrainoznavstvo: idei, postati, estetychni praktyky. – Kyiv: NDIU, 528 s.

20. Chepelyk Viktor. Slavetnyi forum stolytsi Ukrainy // Khreschatyk. – Kyiv: Amadei «Hrad Ltd», 1997. – S. 9 – 62.

21. Sherotskyi K. V. Kyiv: putivnyk: Repr. z 1917. – Kyiv: Kobza, 1995. – 374 s.

ЕСТЕТИЧНЕ ТА СВІТОГЛЯДНЕ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРНОЇ ОСОБИСТОСТІ

Валентина КОРОТЯ-КОВАЛЬСЬКА

старший науковий співробітник відділу культурологічних досліджень ННДІУВІ

Анотація. У статті йдеться про формування культурної особистості як соціальної істоти через світоглядні та естетичні ідеали української народної пісні у всіх її проявах, глибинне осмислення культурних надбань українського народу, знання про традиції, обряди і свята календарно-обрядового кола як логічно пов'язану систему світогляду, усвідомлення національного «Я» в загальному вселюдському просторі. Рідна мова, пісня, звичай, традиція формують сильну, патріотично налаштовану особистість, захищену від шкідливих зовнішніх впливів. Уміння мислити є головним компонентом людської культури, а феноменальна образність української народної пісні сприяє цьому. Український спів – загальнонаціональне акустично-інформаційне поле. В ньому виявляється глибока душевність і висока духовність народу з прадавньою культурною традицією.

Ключові слова: українознавство, музичне виховання, пісня, календарно-обрядові свята, традиції, звичаї, родинне виховання.

AESTHETIC AND IDEOLOGICAL FORMATION OF CULTURAL PERSONALITY

Valentyna KOROTIA-KOVALSKA

senior research associate of Cultural Studies Department of NRIUSWH

Annotation. The article considers formation of cultural personality as social creature through ideological and aesthetic ideals of Ukrainian folk song, deep understanding of cultural heritage of the Ukrainian people, knowledge about traditions, customs and holidays of the ritual calendar circle, comprehension of the individual self in the general human universal

space. Mother tongue, song, custom and tradition form strong and public spirited personality protected from harmful external influences. Thinking ability is the main component of the human culture and phenomenal imaginary of the Ukrainian folk song contribute to the process. Ukrainian singing is a nationwide acoustic and information field. It shows deep warm-heartedness and high spirituality of the nation with the ancient cultural tradition.

Key words: Ukrainian studies, music education, song, ritual calendar holidays, traditions, customs, family education.

V. Korotia-Kovalska

Aesthetic and Ideological Formation of Cultural Personality

Abstract

A man should learn and comprehend the world in its integrity and diversity and take roots into life of the Ukrainian people, its interests, mentality, ideology, aesthetic ideals and criteria of domesticity. Thus in the process of formation of cultural personality the most effective way of knowing begins in the childhood: family – village (town, city) – region – nation – planet.

Roots of the Ukrainian culture are of the same age as ancient cultures of the world and our nation in its noble spirituality was able to combine Christianity and traditions of the past millennia that today is represented in our traditions, life philosophy, mythology, and songs, especially old and authentic ones. The older song and manner of its singing is the higher its potential becomes. Origin of holidays goes back to ancient times. It is connected with state of nature and therefore special stage in man's life. To speak about Ukrainian traditions means to deep into distinguished world of emotionality, holiness, artistic fantasy and love of life. Continuity of folk traditions began with learning of folk songs, perception of the world through imaginative code system, engaging to its rites, customs, beliefs, comfort of natural verbal environment from the childhood, from lullabies, children's songs, family popular songs etc. Poetic vision of the universe creation and ancient magic rituals by our ancestors found its display in songs of ritual calendar cycle: Christmas carols (koliadky, shchedrivky), spring songs (vesnianky), songs of Kupalo festival (kupalski), songs of harvest celebration (zhnyvni), and autumn songs. They came back from the ancient times as message to future generations, example of family and social well-being throughout the year, genuine respect to the outward things. Over the period of historical development the best songs are considered as value achievement of the Ukrainian humanity, in some sense it appears as creative entity of the nation, display of its ancient nature and spiritual existence.

REFERENCES

1. Antoniuk V. Zvukove movlennia v narodno-pobutovomu vzhlytkovi ukrainsiv. Narys z etnologii. – K., 1996. – S. 38.
2. Vashchenko H. Vykhovnyi ideal. – T.1. – Poltava, 1994. – S.151.
3. Vashchenko H. Tvory. – Tom 4: Pratsi z pedahohiky ta psykholohii. – K.: Shkoliar, 2000. – S. 222.
4. Dmytrenko M. Ukrainska folklorystyka: istoriia, teoriia, praktyka. Oleksandr Potebnia. Folklorystychna kontseptsiiia. – <http://www.ukrlife.org/main/evshan/folklorystyka1.htm>
5. Dobzhanskyi E.I. Dyvovyzhnyi zvychai. – K., 2005. – S. 69.
6. Korotia-Kovalska V.P. Natsionalna kultura v ukrainoznavstvi // Ukrainoznavstvo. – 2009. – №2. – S. 192.
7. Sannikova L. Od Koliady do Koliady: kalendar – nevidiemna chastka zvychaievoi kultury (Uzhodzhennia zhyttia liudyny na Zemli). – <http://www.yatran.com.ua/articles/233.html>
8. Tereshchenko Yu. I. Ukraina i yevropeyskyi svit. Narys istorii vid utvorennia Starokyivskoi derzhavy do kintsia XVI st. – K.: Perun, 1996.– S. 6.
9. Fihurnyi Yu. Istorychni vytoky ukrainskoho lytsarstva. – K.: Stylos, 2004. – S. 82.
10. Shupta M. R. Ridna mova – chynnyk zdorovia liudyny // Ukrainskyi svit. – 2005. – Chyslo 10 –12. – S. 32– 33.

ПРОБЛЕМА ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОТИСТОЯННЯ НАЦИСТСЬКОЇ НІМЕЧЧИНИ ТА РАДЯНСЬКОГО СОЮЗУ В ЗАРУБІЖНІЙ ІСТОРИОГРАФІЇ

Оксана САЛАТА

доктор історичних наук, доцент,
завідувач відділу всесвітньої історії ННДІУВІ

Анотація. Розглядаються праці зарубіжних науковців-істориків, у яких здійснено спробу дослідити та проаналізувати інформаційну політику нацистської Німеччини і Радянського Союзу періоду Другої світової та Великої Вітчизняної воєн щодо сутності пропагандистської діяльності Націонал-соціалістичної партії у Німеччині та більшовицької партії в СРСР; процесу формування суспільної думки серед населення Німеччини; механізмів та засобів впливу на населення європейських країн, територія яких була окупована військами противника; окремих аспектів суспільно-політичного, соціально-економічного життя у СРСР, населення якого перебувало під німецькою окупацією; характеру та значущості партизанського руху періоду Другої світової війни.

Ключові слова: інформаційна політика, пропаганда, органи нацистської пропаганди, інформаційно-психологічний вплив, війна, інформаційне протистояння.

PROBLEM OF INFORMATIONAL CONFRONTATION OF NAZI GERMANY AND SOVIET UNION IN THE FOREIGN HISTORIOGRAPHY

Oksana SALATA

Doctor of Science in History, associated professor,
Head of Department of World History of NRIUSWH

Annotation. The paper considers works of foreign historians devoted to research and analysis of information policy of Nazi German and Soviet Union during World War II and Great Patriotic War in the matter of 1) essence of propaganda of National and Socialist party in Germany and Bolshevik Party in the USSR; 2) process of formation of public opinion of population of Germany; 3) mechanisms and means of influence on population of European nations which territories were occupied by enemy forces; 4) some aspects of social-political and social-economical life in the USSR which population was occupied by German troops; 5) character and significance of partisan movement during World War II.

Key words: information policy, propaganda, agencies of Nazi propaganda, informational and psychological influence, war, informational confrontation.

O. Salata

Problem of Informational Confrontation of Nazi Germany and Soviet Union in the Foreign Historiography

Abstract

Information policy of Nazi Germany on occupied territories of the USSR during World War II and Great Patriotic War were poorly researched in the Soviet Union. Principle directions of researches of German, English, American and Russian scientists concerning problem of formation of information policy for occupied by Nazi Germany territories of the USSR are examined. Different thinking of the process of creation of the unprecedented in the world history system of state manipulation by masses and information space completely subordinated to Nazi authorities that was held in Germany in 1933 – 1945 by National and Socialist Party is analyzed. It is proved that information policy of Nazi Germany and its attempts to create special information space in Europe and occupied territories attracted the attention of historians and publicists from England, the USA and Germany. The works devoted to research some aspects of social-political and social-economical life in the USSR under the German occupation are described. It is established that majority of German scientists had critical attitude towards steady implement of idea and image of the new form of the world domination to life and consciousness of the German people. It is

outlined that German, American and British historians paid special attention to Nazi propaganda on the territory of the Third Reich while its influence on Red Army and population of occupied territories of the USSR was researched in the context of German policy in the East. It is obvious that modern understanding of information policy and information space promote complex research of events of the World War II and Great Patriotic War. Informational confrontation between the USSR and Nazi Germany attracts increasingly greater attention of contemporary researchers and its investigation promotes reconstruction of faithful situation in 1939 – 1945.

REFERENCES

1. *Armstrong Dzhon*. Sovetskie partizany. Legenda i deystvitelnost.1941–1944 / Dzhon Armstrong. – M.: Tsentrpoligraf, 2007. – 496 s.
2. *Bezymenskiy L.A.* Razgadannye zagadki Tretego Reykha, 1933–1941: Kniga ne tolko o proshlom / L.A. Bezymenskiy. – M.: Izd-vo agentstva pechati «Novosti», 1981. – 279 s.; *Bezymenskiy L.A.* Tretiy front. Sekret'naya diplomatiya Vtoroy mirovoy voyny. Osoby arkhiv. – M.: Veche, 2003. – 441 s.
3. *Galkin A.A.* Germanskiy fashizm / A.A. Galkin. – M., 1967. – 399 s.
4. *Ginzburg L.* Potustoronnie vstrechi / L. Ginzburg. – M., 1990. – 312 s.
5. *Kershov Ya.* Gitler / Ya. Kershov. – Rostov-na-Donu: Feniks, 1997. – 320 s.
6. *Longerikh Peter.* Genrikh Gimmler. Biografiya / Peter Longerikh. – Myunkhen: Sidler, 2008. – S. 120.
7. *Myuller N.* Vermakht i okkupatsiya (1941–1944) / N. Myuller; [per. s nem. A.Artemova, A.Dolgorukova, I.Karabutenko, Yu. Chuprova, G.Shevchenko]; pod redaktsiyey A.Yudenkova. – M.: Voenizdat, 1974. – 387 s.
8. *Fersterch G.* Prussko-germanskiy generalnyy shtab 1640–1965. K ego politicheskoy roli v istorii / G. Fersterch, G. Gelmert, G. Otto, G. Shnitter; [perevod s nemetskogo Rudogo G.]. – M.: Mysl, 1966. – 572 s.
9. *Chernaya L.B.* Korichnevye diktatory: Gitler, Gering, Gimmler, Gebbels, Borman, Ribbentrop / L.B.Chernaya – M.: Respublika, 1992. – 384 s.
10. *Armstrong J.A.* (Ed.) Soviet Partisans in World War II. Madison / J. Armstrong A. – 1964. – 361 p.
11. *Balfour Michael.* Propaganda in War 1939–1945. Organisations, Policies and Publics in Britain and Germany. – London, Boston and Henley / Michael Balfour. – 1979. – 520 p.
12. *Buchbender O.* Heil Beil: Flugblattpropaganda im 2. Weltkrieg. Dokumentation und Analyse. Reihe: Militarpolitische Schriftenreihe. Band 10 / O. Buchbender, H. Schuh. – Stuttgart, 1974. – 274 p.
13. *Buchbender O.* Heil Beil: Flugblattpropaganda im 2. Weltkrieg. Dokumentation und Analyse. Reihe: Militarpolitische Schriftenreihe. Band 10 / O. Buchbender, H. Schuh. – Stuttgart, 1974. – 274 p.
14. *Hadamowsky E.* Propaganda und nationale Macht. Die Organisation der oeffentlichen Meinung fuer die nationale Politik / E. Hadamowsky. – Oldenburg, 1933. – 128 s.
15. *Jowett G.S. V.* Propaganda and Persuasion. Newbury Park etc. / G.S. Jowett, V. O'Donell. – Stuttgart, 1992. – 240 p.
16. *Koehl R. L.* RKFDV: German resettlement and population policy 1939–1945 / L. Koehl R. – Cambridge, 1957. – 352 p.
17. *Longerich P.* Propagandisten im Krieg. Die Pressabteilung des Auswartigen Amtes unter Ribbentrop / P. Longerich. – Munchen, 1987. – 215 p.
18. *Mulle R.-D.* Das Deutsche Reich und der Zweite Weltkrieg. Bd. 10/1 u. Bd. 10/2. – Stuttgart, 2008. – S.732.
19. *Soeseman B.* Propaganda und Oeffentlichkeit in der «Volksgemeinschaft» // Nationalsozialismus und die deutsche Geschichte: Einfuehrung und Ueberblick / Hrsg. von Soeseman B. Deutsche Verlags-Anstalt. – Stuttgart–Muenchen, 2002. – 416 s.
20. *Wipperman W.* Der konsequente Wahn. Ideologie und Politik Adolf Hitlers. / W. Wipperman. – Muenchen, 1989. – 620 s.

УКРАЇНА В ЕКСПАНСІОНІСТСЬКИХ ПЛАНАХ ФАШИСТСЬКОЇ НІМЕЧЧИНИ: ВИТОКИ, ТРАНСФОРМАЦІЯ, СУТНІСТЬ

Олександр УТКІН

доктор історичних наук, професор,
завідувач відділу військової історії ННДІУВІ

Анотація. У статті розкриваються основні причини наступу середньовічних рицарів на Схід з метою завоювати багаті східнослов'янські землі шляхом закріпачення місцевого населення, його окатоличення, впровадження своїх законів, мови, культури і релігії. В багатьох битвах шведські, німецькі та інші рицарі-завойовники, яким активно допомагали сильні західноєвропейські держави, потерпіли поразку, але експансіоністські плани захоплення нових територій на Сході, зокрема Прибалтики, України й Кавказу, розвивала Пруссія, об'єднавши німецькі землі. Вона прагнула перетворити свою державу у велику потужну Німецьку імперію. Таку політику «натиску на Схід» пропитували лідери Пангерманського союзу та III рейху. Керівництво нацистської Німеччини висувало ідею відторгнення України від Радянського Союзу і перетворення її в німецьку колонію.

Ключові слова: Русь, Україна, Росія, Німеччина, Пангерманський союз, нацизм.

UKRAINE IN EXPANSIONISTIC PLANS OF FASCIST GERMANY: SOURCES, TRANSFORMATION, ESSENCE

Oleksandr UTKIN

Doctor of Historical Sciences, Professor,
Head of Department of Military History of NRIUSWH

Annotation. In the article author examined main reasons of attacks of medieval knights on the East with the purpose to conquer rich Eastern-Slavic lands through enslavement of local population, its conversion into Catholicism, implement of their laws, language, culture and religion. In many battles Swedish, German and other knights-conquerors supported by strong West European countries were defeated, however Prussia developed expansionistic plans of conquest of new territories on the East, in particular Baltic countries, Ukraine and Caucasus through union of German lands. It aimed to turn itself into the big and strong German Empire. The policy of «East attack» was propagated by leaders of the Pan-Germanic Union and the Third Reich. Nazi German's leadership promoted idea of rejection of Ukraine from the USSR and its transformation into German colony.

Key words: Rus, Ukraine, Russia, Germany, Pan-German union, Nazism.

O. Utkin

Ukraine in Expansionistic Plans of Fascist Germany: Sources, Transformation, Essence

Abstract

Eastern Slavs lived on the territories of modern Ukraine, Byelorussia, some parts of Russia at the end of the XII – first half of the XIII centuries. They countered attacks of Red Cross knights which aimed to conquer those lands and to implement their laws, language, culture and Catholicism. After the defeat the knights of Order of the Brothers of the Sword, Teutonic Order, and later Livonian Order have no rejected from conquering of eastern lands. Oleksandr Nevskyi and other princes opposed eastern policy of German and Swedish conquerors to idea of union of Rus lands and termination of internal war of princes.

Strengthening of Prussia in XVIII – XIX centuries provided appearance of new theories of substantiation of dream of transformation of Prussia into the world state with the annexing of the Balkans, Asia Minor, some regions of the Black Sea, Ukraine and Caucasus. Propaganda of those statements took considerable place in formation of public opinion and policy towards Ukraine. Spirit of nationalism, racism and antihumanism became more popular and necessity of division of

Russia into separate parts and creation of independent Ukraine under the aegis of Germany has appeared. Pan-German union and other nationalistic organizations of the period of World War I propagated idea of annexing of Ukraine as colony to Germany and great economic potential and strategic importance of Ukraine for attack on the East. German monopolies took strong positions in the most important industries of Ukraine; they transferred their earnings to Germany. With establishing Nazi regime their plans towards Ukraine haven't been changed. But in the struggle against the Soviet government their secret services worked together with Organization of Ukrainian Nationalists. Aggressive plans of A. Hitler proved irreality of dreams of the Ukrainian foreign organizations to create their own independent state in those conditions.

REFERENCES

1. Bullok A. Gitler i Stalin: zhizn velikikh diktatorov: v 2 t. / A. Bullok. – Smolensk: Rusich, 2000. – T. 1. – 656 s.
2. Vydayushchiesya politiki. XX vek / Avtor-sostavitel I. S. Filinkova. – Minsk: Sovremennyy literator, 1999. – 496 s.
3. Voennaya istoriya Rossii / V. A. Zolotarev, O. V. Saksonov, S. A. Tyushkevich. – M.: Kuchkovo Pole, 2001. – 736 s.
4. Gareev M. A. Srazheniya na voenno-istoricheskom fronte / M. A. Gareev. – M.: Insan, 2008. – 896 s.
5. Hrushevskiy M. S. Iliustrovana istoriia Ukrainy / M. S. Hrushevskiy. – Kyiv – Lviv, 1913. – 524 s.
6. Gural'skiy A. Iz istorii pangermanizma / A. Gural'skiy // Istoricheskiy zhurnal. – 1945. – № 5. – S. 22–33.
7. Dashichev V. I. Evropa v zakhvatnicheskikh planakh germanskogo fashizma / V. I. Dashichev // Ezhegodnik germanskoy istorii. – 1970. – M.: Nauka, 1971. – S. 215–233.
8. Zastavenko H. Krakh nimetskoi interventsii na Ukraini v 1918 r. / H. Zastavenko. – K.: Derpolitvydav, 1959. – 155 s.
9. Zhilkin S. Ukraina v tsifrah 1913–1920 gg. / S. Zhilkin. – Kharkov: Redaktsionno-izdatelskiy otdel Khar'kovskogo Gubsoyuza, 1922. – 43 s.
10. Istoriya diplomatii: v 5 t. / Pod redaktsiyey A. A. Gromyko, I. M. Zemskogo, V. A. Zorina. – M.: Gospolitizdat, 1959. – T. 4. – 752 s.
11. Kulinich I. M. Ukraina v zaharbnnytskykh planakh nimetskoho imperializmu (1900–1914 rr.) / I. M. Kulinich. – K.: Vyd. Akad. nauk URSS, 1963. – 216 s.
12. Ocherki istorii Ukrainy / Pod redaktsiyey P. P. Tolochko. – K.: Kievskaya Rus, 2010. – 375 s.
13. Pervushin A. Okkultnye tayny NKVD i SS / A. Pervushin. – Sankt-Peterburg, Moskva: Neva, Olma-Press, 2000. – 416 s.
14. Pokushenie na Velikuyu Pobedu / Otvetstvennyy redaktor L. Eliseeva. – M.: Algoritm, Eksmo, 2005. – 384 s.
15. Pykhalov I., Dyukov A. Velikaya obolgannaya voyna – 2. Nam ne za chto kayatsya! / I. Pykhalov, A. Dyukov. – M.: Yauza, Eksmo, 2008. – 432 s.
16. Sidorina T. Yu., Polyannikov T. L. Natsionalizm. Teorii i politicheskaya istoriya. – M.: RU VShE, 2006. – 356 s.
17. Fayngar I. M. Ocherk razvitiya germanskogo monopolisticheskogo kapitala / I. M. Fayngar. – M.: Sotsekgiz, 1958. – 436 s.
18. Khvostov V. M. Germanskaya ekspansiya na Vostoke, eye istoriya i ideologicheskie korni / V. M. Khvostov // Novaya i noveyshaya istoriya. – 1961. – № 3. – S. 46–57.
19. Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv vyshchykh orhaniv vladyy i upravlinnia Ukrainy.
20. Shvagulyak M. N. Ukraina v ekspansionistskikh planakh germanskogo fashizma (1933–1939) / M. N. Shvagulyak. – K.: Nauk. dumka, 1983. – 246 s.
21. Shishov A. V. Tverdnyi Rossii: ot Novgoroda do Port-Artura / A. V. Shishov. – M.: Veche, 2005. – 416 s.
22. Hazeta «Shliakh peremohy». – Miunkhen. – 1988. – 17 sichnia.

РАДЯНСЬКО-ПОЛЬСЬКІ ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНІ ВІДНОСИНИ НАПЕРЕДОДНІ ТА В УМОВАХ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Анатолій ЧАЙКОВСЬКИЙ

доктор історичних наук, професор,
директор ННДІУВІ

Анотація. На основі різноманітних документальних джерел та широкого кола наукових розвідок у статті розглядаються радянсько-польські міждержавні відносини напередодні та в умовах Другої світової війни. Основна увага зосереджена на причинах та наслідках радянсько-польського протистояння, подіях міжвоєнного та воєнного періодів. Одними з головних їхніх аспектів виступають доля військовополонених обох сторін, міждержавні військово-політичні контакти та співпраця у боротьбі зі спільним ворогом, зокрема, у сфері формування частин і з'єднань Війська Польського та його участь у протистоянні з фашизмом.

Порушуються також історичні та морально-психологічні питання взаємовідносин східних та західних слов'ян.

Ключові слова: взаємини, слов'янська спорідненість, Катинська трагедія, військовополонені, табори полонених, міждержавні стосунки, договір, Польща, СРСР, Третій рейх, союзники, агресія, Вермахт, армія Андерса, Армія Крайова, Червона армія.

SOVIET-POLISH MILITARY AND POLITICAL RELATIONS BEFORE AND DURING WORLD WAR II

Anatoliy CHAIKOVSKYI

Doctor of Historical Sciences, Professor,
Director of NRIUSWH

Annotation. On the base of documented sources and scientific researches Soviet-Polish interstate relations before and during World War II are examined. The main emphasis is on causes and consequences of Soviet-Polish confrontation and events of interbellum and war periods. Special attention is given to the fate of prisoners of war of the both sides, interstate military and political contacts and cooperation in the struggle against mutual enemy.

Also author touched upon historical, psychological and moral problems of relations between East and West Slavs.

Key words: relations, Slavic kinship, Katyn tragedy, prisoner of war, prisoner of war camp, interstate relations, agreement, Poland, the USSR, the Third Reich, allies, aggression, Wehrmacht, Anders army, Kraiov army.

A. Chaikovskiy

Soviet-Polish Military and Political Relations Before and During World War II

Abstract

Interstate relations involve diplomatic, political, economic, cultural, military relations. Their development level and state depend on different factors; the most important include certain political regime, economic conditions, religious views etc.

Soviet-Polish military and political relations in 20's – 40's of the 20th century obtained uncertain and conflict features for various reasons; historic opposition, religious cleavage, territorial claims, fierce confrontations and ill-advised acts against population were the main of them. The last was connected with maintenance of Soviet prisoners of war in inhuman living conditions and solving a «problem» of officers and public persons of the Second Polish-Lithuanian Commonwealth during Katyn tragedy.

Another exacerbation of interstate relations between Poland and the USSR happened to be in the second half of 30's of the 20th century in terms of threat of World War II, in particular after Munich plot (September, 1938) concerning

transferring Sudetenland by Czechoslovakia. The conspirators were England and France on the one hand and the Third Reich and Italy on the other hand. In the heat of the Sudeten crisis Polish government presented an ultimatum to the Czechs to give back Teschenland with 120 thousand of Czech and 80 thousand of Polish population.

During that period Hitlerite Germany and Polish-Lithuanian Commonwealth had common interests first of all in opposition to formation of anti-fascist international coalition. England and France also played an unfavorable role in the fate of Poland. British historian B. Liddel Gart emphasized «improper actions» of England concerning security assurances of Poland.

Aggression of Germany against Poland and beginning of World War II appeared as results of double standard policy of European countries as well as the USSR. In those terms Minister of Foreign Affairs of the USSR V. Molotov made some actions against Poland. A few years later «Pravda», an official newspaper of the Communist Party of the Soviet Union, qualified them as those which «contradicted norms of international law».

During World War II the USSR and Poland gradually mended their relations, particularly through the Polish emigration government in London. But for various reasons connected with creation, role and place of military units in struggle against Hitlerite Germany and events of uprising in Poland etc. they have ended up with a break of diplomatic relations. Other important factors were political and military situation and different vision of the future of Poland in European Community in the post-war period.

In general Soviet-Polish relations of 20's – 40's of the 20th century are distinguished by high tension and inconsistency. Both objective and subjective reasons influenced on them.

REFERENCES

1. Antosyak A.V. Osvobozhdenie Zapadnoy Ukrainy i Zapadnoy Belorussii // Voenno-istoricheskiy zhurnal. – 1989. – № 9. – S. 51–60.
2. B.Kh. Liddel Gart. Strategiya nepryamikh deystviy: per. s angliyskogo. – M.: Izd-vo Inostrannoy literatury, 1957. – S. 302. – 534 s.
3. Velikaya Otechestvennaya voyna. 1941–1945. Entsiklopediya. – M.: Entsiklopediya, 1985. – S. 832.
4. GULAG: Glavnoe upravlenie lagerey. 1918 – 1980. – M.: MFD, 2002 – 888 s. (Rossiya. XX vek. Dokumenty).
5. Dokumenty i materialy kanuna Vtoroy mirovoy voyny. 1937–1939. – T.1: Noyabr 1937g. – dekabr 1938g. / Ministerstvo inostrannykh del SSSR. – M.: Politizdat, 1981. – S. 302.
6. Dokumenty i materialy kanuna Vtoroy mirovoy voyny. 1937–1939. – T.2: Yanvar – avgust 1939g. / Ministerstvo inostrannykh del SSSR. – M.: Politizdat, 1981. – S. 415.
7. Dokumenty i materialy po istorii sovetско-polskikh otnosheniy. – M.: Nauka, 1973. – T. 7. – S. 178.
8. Dokumenty vneshney politiki SSSR. – M.: Politizdat, 1960. – T. 4. – 426 s.
9. Kichyi I.I. Ukrainsko-polski vidnosyny v Zakhidni Ukraini v roky Druhoi svitovoi viiny // Storinky voiennoi istorii: zbirnyk naukovykh statei. – Vypusk 8, chastyna 1. – K., 2004. – S. 178–186.
10. Lubyanka. Stalin i VChK – GPU – OGPU – NKVD. Arkhiv Stalina. Dokumenty vysshikh organov partiynoy i gosudarstvennoy vlasti. Yanvar 1922 – dekabr 1936. – M.: MFD, 2003. – S. 912 (Dokumenty).
11. Mayorov A.M. Na poroge voyny // Voenno-istoricheskiy zhurnal. – 1989. – №5. – S. 35.
12. Mikhutina I.V. Polsko-sovetskaya voyna. – M.: Izd-vo Instituta slavyanovedeniya i balkanistiki RAN, 1994. – 368 s.
13. Mikhutina I.V. SSSR glazami polskikh diplomatov (1926 – 1931 gg.) // Voprosy istorii. – 1993. – №9. – S. 45 – 58.
14. Mozokhin O. VChK – OGPU. Karayushchiy mech diktatury proletariata. – M.: Yauza; Eksmo, 2004. – S. 444.
15. Pribylov V.I. «Zakhvat» ili «vossoedinenie» (Zarubezhnye istoriki o 17 sentyabrya 1939 g.) // Voenno-istoricheskiy zhurnal. – 1990. – №10. – S. 13–23.
16. Sinyavskiy A. S. Polyaki v Krasnoy armii v 1944 g.: Sotsialno-psikhologicheskie problemy // Voenno-istoricheskiy arkhiv. – 2002. – №1. – S. 97–109.
17. Skrodzinskiy Bogdan. Krasnye katsapy i polskie pany // Novaya Polsha (na russkom yazyke). – Varshava, 2000. – №11. – S. 46–68.
18. Sudoplatov P.A. Razvedka i Kreml: Zapiski nezhelatel'nogo svidetelya. – M.: TOO «Geya», 1996. – S. 508.
19. Toptygin A. V. Neizvestnyy Beriya. – Spb.: Izdatelskiy Dom «Neva»; M.: OLMA-PRESS, 2002. – S. 480.

20. *Filimoshin M.V.* «Desyatkami strelyal lyudey tolko za to, chto... vyglyadeli kak bolsheviki» // *Voenno-istoricheskii zhurnal*. – 2001. – №2. – S. 43–48.

21. *Chaykovskiy A. S.* *Plen. Za chuzhie i svoi grekhi (Voennoplennye i internirovannyye v Ukraine 1939–1945 gg.)*. – K.: Parlamentskoe izd-vo, 2005. – S. 972.

22. *Chaikovskiy A.S.* *Kruti stezhky na rizni zemli i pereselennia ukrainsiv z Polshchi (1944–1946 rr.)* // *Nad Dniprom i Visloiu (Nad Wista i Dnieprem): materialy mizhnarodnoi naukovoï konferentsii «Ukraina i Polshcha u vyzvolnykh zmahanniakh XIX – pochatku XX st.»*. – K., 2004. – S. 184–203.

23. *Chernushev N.S.* 1937 god: Elita Krasnoy Armii na golgofe. – M.: Veche, 2003. – 544 s.

АРХЕТИП БОЖЕСТВЕННОЇ ДИТИНИ В ПРОЗІ ВІРИ ВОВК

Ольга СМОЛЬНИЦЬКА

кандидат філософських наук,

науковий співробітник відділу української філології ННДІУВІ

Анотація. У статті розглядається архетип Божественної Дитини в прозі Віри Вовк (Віри Лідії Катерини Селянської, Ріо-де-Жанейро). Відповідно до завдань українознавства зіставляються літературознавчий, філософський, релігієзнавчий, психологічний аспекти. Здійснено екскурс у міфологію різних народів. Окреслено принципи магічного реалізму, у річищі якого створені аналізовані тексти. Специфіка дослідження полягає у розгляді архетипної системи відповідно до завдань швейцарської школи юнгіанства. Також аналіз проведено згідно зі світоглядною системою письменниці. Архетип Божественної Дитини розкрито в основних іпостасях відповідно до текстуального аналізу. Розшифровано імпліцитні мотиви творів Віри Вовк.

Ключові слова: українознавство, Віра Вовк, Карл Густав Юнг, архетип, юнгіанство, Божественна Дитина, філософія, магічний реалізм, християнство.

THE ARCHETYPE OF THE DIVINE CHILD IN THE PROSE OF VIRA VOVK

Olha SMOLNYTSKA

Candidate of Science in Philosophy,

research associate of Department of Ukrainian Philology of NSRIUSWH

Annotation. The archetype of Divine Child in prose of Vira Vovk (Vira Lidia Catherina Selianska, Rio de Janeiro) is examined in the article. In accordance with tasks of Ukrainian studies materials of literary, philosophical, religious, psychological aspects are compared. The retrospective journey into mythology of different nations was made. Author described principles of magic realism which were taken as a basis of analyzed texts. Specific character of the research consists in consideration of archetypal system in accordance with the tasks of Swiss school of Jungianity. Also author made analysis according to ideological system of the writer. The archetype of Divine Child in basic images according to textual analysis was examined. Implicit reasons of works of Vira Vovk are determined.

Key words: Ukrainian studies, Vira Vovk, Carl Gustav Yung, archetype, Jungianity, Divine Child, philosophy, magic realism, Christianity.

O. Smolnytska

The Archetype of the Divine Child in the Prose of Vira Vovk

Abstract

Ukrainian culture (also verbal) is very interesting material for study of national archetypes and symbolism. In

foreign humanitarian studies Jungian sphere of unconscious is successfully researched, but Ukrainian science is only starting analysis of this aspect. Hence many problems are still not researched. In particular, the archetype of Divine Child as important component of national unconscious is presented in the Ukrainian culture. This phenomenon concerns not only psychology but also philosophy, literary criticism and other branches of humanitarian sphere. Especially clearly this archetype is presented in creative work of Ukrainian writer Vira Vovk (Rio de Janeiro). However this archetype was not analyzed up to the present day. Therefore this research appears as attempt to examine this problem. To narrow the range of problems we focus on prosaic works of Vira Vovk, although mentioned archetype is presented her in poetic and dramatic heritage as well. The sources of concrete archetype, in particular in fairy-tales, mythic and religious materials are examined. Author analyzed examples presented in works of Vira Vovk. The analysis is based on achievements of classic Jungian school that is motivated by clarity and rich source materials. The attention is turned to theological and philosophical questions, and also to motives of fine art. In particular, to understand specific features of magic realism author made comparative analysis and compared Hutsul, Brazilian and other contexts. As the writer for a long time has been living in Brazil her works present intertwining of Ukrainian and foreign materials. However her aim is not to describe exotic things. Appealing to archetypes of different cultures Vira Vovk presents values common for the all mankind. The style of her works is simple, aphoristic and terse. It reminds folklore and biblical styles. The writer sees a mystic context in daily life. On the basis of textual and contextual analysis it was established that the archetype of Divine Child in prosaic works of Vira Vovk appears in both sacral and profane hypostases. It is worthy of note that profane character often changes into sacral. For example divine essence of simple child as mystic messenger appears in a borderline situation.

REFERENCES

1. *Vovk V. Vitrazhi / Vira Vovk // Vovk V. Znameno: povisti i romany.* – Lviv: BaK, 2011. – P. 175, 177 – 179.
2. *Vovk V. Legenda pro Khrystofora / Legendy / Vira Vovk // Vovk V. Proza.* – K.: Rodovid, 2001. – Pp. 383 – 385.
3. *Vovk V. Ostannii kniaz Zvonymyr / Vira Vovk // Vovk V. Znameno: povisti i romany.* – Lviv: BaK, 2011. – Pp. 495 – 497, 518.
4. *Vovk V. Palomnyk / Vira Vovk.* – 2013. – 83 p. – Avtor. komp. nabir (Z osobystoho arkhivu O. Smolnytskoi).
5. *Vovk V. Rizdviana legenda / Legendy / Vira Vovk // Vovk V. Proza.* – K.: Rodovid, 2001. – Pp. 381 – 382.
6. *Vovk V. Sviaty Mykola i pastushok / Vira Vovk // Tam samo.* – P. 397.
7. *Vovk V. Totem skalnykh sokoliv / Vira Vovk.* – Rio-de-Zhaneiro – Lviv: Bak, 2010. – 116 p.
8. *Smolnytska O. Arkhetypna osnova romanu Viry Vovk «Ostannii kniaz Zvonymyr» / Olha Smolnytska // Slovo i chas.* – 2011. – № 9. – Pp. 82 – 90. – Bibliohr. v kintsi st.
9. *Smolnytska O. «Totem skalnykh sokoliv» Viry Vovk yak pryklad ukrainskoho mahichnoho realizmu [Vira Vovk. Totem skalnykh sokoliv] / Retsenzii / Olha Smolnytska // Slovo i chas.* – № 12 (600). – Hruden 2010. – P. 105, 107 – 108.
10. *Hall J. Dictionary of subjects and symbols in art.* – M.: KRON-PRESS, 1999. – 656 p.
11. *Entsyklopediya simvolov, znakov, emblem.* – M.: Eksmo; SPb.: Midgard, 2007. – 608 p.: il.
12. *Yung K. G. Bozhestvennyj rebenok: Analiticheskaya psihologiya i vospitaniye: Sb. / Karl Gustav Yung.* – M.: OLIMP; OOO «Izd-vo AST-LTD», 1997. – 400 p.
13. *Yung K. G. Otvet Iovu / Karl Gustav Yung; per. s nem.* – M.: OOO «Firma «Izdatelstvo AST», Kanon+, 1998. – 384 p. – (Klassiki zarubezhnoy psihologii).

**ОСВІТА ЄПАРХІАЛЬНИХ СВЯЩЕНИКІВ КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ
У РЕЧІ ПОСПОЛИТІЙ РАНЬНОМОДЕРНОГО ЧАСУ:
ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ
ТА ВИКЛАДАЦЬКИЙ СКЛАД (ЧАСТИНА 1)**

Тетяна ШЕВЧЕНКО

*кандидат історичних наук,
старший науковий співробітник відділу всесвітньої історії ННДІУВІ*

Анотація. У статті з'ясовуються динаміка та причини створення в Речі Посполитій духовних семінарій для єпархіального кліру, керованих єзуїтами, робиться порівняльний аналіз моделей адміністративного управління семінаріями, характеризуються їх навчальна та виховна програми. На українських землях замість семінарій діяли курси морального та полемічного богослов'я, керовані єзуїтами. Встановлено перелік цих курсів, час тривалості, висвітлено їх навчальну програму та проаналізовано викладацький склад. Спростовано усталену в польській історіографії точку зору щодо приділення єзуїтами незначної уваги семінаріям і курсам для єпархіального кліру та високо оцінено рівень викладання на курсах. Стаття містить додаток – перелік викладачів та предметів на курсах для єпархіального кліру на українських землях.

Ключові слова: *Католицька церква, Товариство Ісуса (єзуїти), духовні семінарії, Річ Посполита, моральне богослов'я (казуїстика), полемічне богослов'я (контроверсії).*

**EDUCATION OF DIOCESAN PRIESTS OF THE CATHOLIC CHURCH
IN THE POLISH-LITHUANIAN COMMONWEALTH
OF THE EARLY MODERN PERIOD: THE ORGANISATION
OF LEARNING AND ACADEMIC STAFF (PART 1)**

Tetiana SHEVCHENKO

*Candidate of Science (History),
senior research associate of the Department of World History of the NRIUSWH*

Annotation. *The article explains the causes and the dynamics of creation in the Polish-Lithuanian Commonwealth seminaries for the diocesan clergy led by the Jesuits. It deals with a comparative analysis of the models of the seminaries' administration management and features of their educational program. The courses of moral and polemical theology, led by the Jesuits, ousted the seminaries in the Ukrainian lands. We established a list of those courses, their duration and curriculum. The author analyzed seminaries' teaching staff. The article refuted established in the Polish historiography opinion that the Jesuits have paid little attention to the seminaries and courses for the diocesan clergy. The article highly appreciated the level of the Jesuit courses. It contains a list of the professors and their courses for the diocesan clergy in the Ukrainian lands as a supplement.*

Key words: *Catholic Church, Society of Jesus (the Jesuits), seminaries, Polish-Lithuanian Commonwealth, Ukraine, moral theology (casuistry), polemical theology (controversy).*

T. Shevchenko

Education of Diocesan Priests of the Catholic Church in the Polish-Lithuanian Commonwealth of the Early Modern Period: The Organization of Learning and Academic Staff

Abstract

The Council of Trent began with the development of theological education in the Catholic Church in 1563 by the ordering to the bishops to create seminaries for the training and education of future priests in their dioceses. In the

Polish-Lithuanian Commonwealth, despite the apparent lack of the personnel during the 16th century, the Jesuits agreed with the bishops to manage the seminaries. The Jesuits managed the seminaries in Braniewo, Stare Szkoty/Gdańsk, Kalisz, Kroże, Sandomierz, Poznań, Pultusk, Wilno. New seminaries arose on an average every 8.4 years. Duration and curriculum of the seminaries corresponded to the duration and curriculum for incapable Jesuits (1 year of philosophy and 2 years of casuistry). Conflicts of the dioceses and the Jesuits caused the Jesuits resignation from the management of the seminaries. In the Ukrainian lands, where the Orthodox population dominated, there was no Jesuit seminary. Here the Jesuits carried out at their homes the courses of moral (casuistry) and polemical theology (controversies) for diocesan priests. There were the courses at all 14 Jesuit houses where they managed the schools for secular boys (in Yaroslav, Lviv, Lutsk, Kamyanets, Ostroh, Brest, Fastiv, Vinnytsia, Krosno, Bar, Novhorod-Siverskyi, Pereyaslav, Ksaveriv, Kyiv). Jesuit legal documents provided weekly debates on casuistry between the Jesuit students and one or two or times a week between the Jesuits themselves. Every Jesuit priest was obliged to take part in the debate. A number of the casuistry courses was five times greater than the controversies courses. It follows from the comparative analysis of the content of composed by us the supplement A (a list of lecturers and their subjects in the courses for the diocesan clergy in Ukraine) that more than half of the Jesuits-lecturers for the diocesan clergy have belonged to the elite of the Society (they have been professes of four vows) and to the ablest Jesuit intellectuals. It refuted opinion of the Polish historiography that the Jesuits have paid little attention to the seminaries and courses for the diocesan clergy.

REFERENCES

1. *Banaszak M.* Geneza seminariów duchownych w Polsce / M. Banaszak // *Collectanea Theologica*. – 1967. – T. 37, z. 3. – S. 123–136.
2. *Banaszak M.* Początki kolegium jezuickiego i seminarium diecezjalnego w Poznaniu / M. Banaszak // *Sacrum Poloniae Millenium*. – Rzym, 1964. – T. 10. – S. 505–518.
3. *Banaszak M.* Starania bpa Kościeleckiego o seminarium duchowne w Poznaniu / M. Banaszak // *Miesięcznik Kościelny Archidiecezji Poznańskiej*. – 1964. – T. 15. – S. 107–112.
4. *Brachvogel E.* Das Priesterseminar in Braunsberg. Festschrift zur Weihe des neuen Priesterseminars am 23. April 1932 / E. Brachvogel E. – Braunsberg: Ermlandische Zeitungs- und Verlagsdruckerei, 1932. – 55 S.
5. *Chodyński S.* Seminarium Włocławskie: szkic historyczny na podstawie akt i dokumentów miejscowych / S. Chodyński. – Włocławek: Druk H. Neumana, 1905. – 413, [1] s., [13] k. tabl.
6. *Constitutiones Societatis Iesu a Congregatione Generali XXXIV annotatae et Normae complementariae ab eadem Congregatione approbatae*. – Romae: Apud Curiam Praepositi Generalis Societatis Iesu, 1995. – 674 p.
7. *Długosz T.* Seminarium duchowne we wschodniej Polsce do 1800 r. / T. Długosz // *Collectanea Theologica*. – 1935. – T. 16, z. 4. – S. 23–37.
8. *Grendler P. F.* Schools, Seminaries, and Catechetical Instruction // *Catholicism in Early Modern History. A Guide to Research* / Ed. by J. W. O'Malley. – Michigan: St. Louis: Foundation for Reformation Research, 1988. – Vol. 2 of *Reformation Guides of Research*. – P. 315–330.
9. *Gręźlikowski J.* Pierwsze seminaria duchowne w Polsce – recepcja dekretu Soboru Trydenckiego o seminariach / J. Gręźlikowski // *Teologia i Człowiek. Kwartalnik Wydziału Teologicznego UMK*. – 2013. – T. 22, z. 2. – S. 63–84.
10. *Gulbinowicz H.* Geneza Konstytucji Hozjańskich seminarium duchownego w Braniewie / H. Gulbinowicz // *Studia Warmińskie*. – 1968. – T. 5. – S. 43–65.
11. *Kacprzycki F.* Założenie Seminarium duchownego w Płocku / F. Kacprzycki // *Studia Płockie*. – 1974. – T. 2. – S. 139–154.
12. *Konstytucje Braniewskiego seminarium duchownego założonego przez najjaśn. i najprzew. Stanisława Hozjusza kardynała s.k.r. i biskupa Warmińskiego oraz czcigodną kapitułę tegoż kościoła: ogłoszone w 1566 r.* // *Seminaria diecezjalne w Polsce prowadzone przez jezuitów od XVI do XVIII wieku* / L. Piechnik. – Kraków: WAM, 2001. – S. 53–68.
13. *Korewa J.* Sprowadzenie jezuitów do Polski / J. Korewa // *Nasza Przeszłość*. – 1964. – N 20. – S. 13–49.
14. *Korewa J.* Z dziejów diecezji warmińskiej w XVI w. Geneza braniewskiego Hosianum. Przyczynek do dziejów zespolenia Warmii z Rzeczpospolitą / J. Korewa. – Poznań: Księgarnia Św. Wojciecha, 1965. – 242 s.
15. *Kościełak S.* Jezuita w Gdańsku. Od drugiej połowy XVI do końca XVIII wieku / S. Kościełak. – Gdańsk: WAM, 2000. – 368 s.
16. *Kurczewski J.* Biskupstwo wileńskie od jego założenia aż do dni obecnych, zawierające dzieje i prace biskupów i duchowieństwa diecezji wileńskiej, oraz wykaz kościołów, klasztorów, szkół i zakładów dobroczynnych i społecznych / J.

Kurczewski. – Wilno: Nakł. i druk. Jozefa Zawadzkiego, 1912. – 614 s.

17. Kurczewski J. Kościół zamkowy, czyli Katedra Wileńska w jej dziejowym, liturgicznym, architektonicznym i ekonomicznym rozwoju / J. Kurczewski. – Wilno: Nakł. i druk. Jozefa Zawadzkiego, 1908. – T. 1. – 329 s.

18. Litak S. Struktura i funkcje parafii w Polsce / S. Litak // Kościół w Polsce. – T. 2: Wieki XVI–XVIII / Pod red. J. Kłoczowskiego. – Kraków: Społeczny Instytut Wydawniczy «Znak», 1969. – S. 261–484.

19. Litak S. W dobie reform i polemik religijnych / S. Litak // Chrześcijaństwo w Polsce: Zarys przemian (966–1979) / Pod red. J. Kłoczowskiego. – Lublin, 1992. – S. 180–251.

20. Lukacs L. De origine collegiorum externorum deque controversiis circa eorum paupertatem obortis / L. Lukacs // Archivum Historicum Societatis Iesu. – 1960. – Vol. 29. – P. 189–245, 1961. – Vol. 29. – P. 1–89.

21. Młynarczyk S. Seminarium diecezjalne Lubelskie / S. Młynarczyk // Wiadomości Diecezjalne Lubelskie. – 1963. – S. 194–196.

22. Młynarczyk S. Z dziejów seminarium duchownego łańciskiej diecezji chełmskiej w Krasnymstawie / S. Młynarczyk // Roczniki Humanistyczne. – Towarzystwo Naukowe KUL, Wydział Humanistyczno-Filologiczny. – Lublin, 1953. – T. 4, z. 3. – S. 67–79.

23. Natoński B. Szkolnictwo jezuickie w dobie kontrreformacji / B. Natoński // Wiek XVII: Kontrreformacja. Barok. Prace z historii kultury / Red. J. Pelc. – Wrocław – Warszawa – Kraków: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1970. – T. XXIX. – S. 309–337.

24. O'Malley J. W. Pierwsi jezuici / J.W. O'Malley; [przekł. P. Samerek SJ]. – Kraków: WAM, 1999. – 580 s.

25. Obłąk J. O początkach kolegium jezuickiego i seminarium duchownego w Braniewie / J. Obłąk // Studia Warmińskie. – 1968. – T. 5. – S. 5–41.

26. Piechnik L. Gimnazjum w Braniewie w XVI w. Studium o początkach szkolnictwa jezuickiego w Polsce / L. Piechnik // Nasza Przeszość. – T. 7. – Kraków, 1958. – S. 5–72.

27. Piechnik L. Jezuici a seminarium diecezjalne w Kaliszu / L. Piechnik // Nasza Przeszość. – 1964. – T. 20. – S. 119–125;

28. Piechnik L. Jezuickie seminaria diecezjalne w Polsce / L. Piechnik // Z dziejów szkolnictwa jezuickiego w Polsce. Wybor artykułów / Wstęp, wybor i opracowanie, mapki, wykaz szkół, bibliografia, indeks J. Paszenda. – Kraków: WAM, 1994. – S. 70–91.

29. Piechnik L. Model średniej szkoły jezuickiej w Polsce i na Litwie przed wydaniem *Ratio studiorum* / L. Piechnik // Nasza Przeszość. – 2000. – T. 94. – S. 299–332.

30. Piechnik L. Powstanie i rozwój jezuickiej *Ratio studiorum* (1548–1599) / L. Piechnik. – Kraków: WAM, 2003. – 264 s.

31. Piechnik L. Rozkwit Akademii Wileńskiej w latach 1600–1655 / L. Piechnik. – Rzym: Apud «Institutum Historicum Societatis Jesu», 1983. – 315 s.: il.

32. Piechnik L. Seminaria diecezjalne w Polsce prowadzone przez jezuitów od XVI do XVIII wieku / L. Piechnik. – Kraków: WAM, 2001. – 304 s.

33. Piechnik L. Seminarium diecezjalne w Poznaniu w latach 1564–1614 / L. Piechnik // Nasza Przeszość. – 1984. – T. 61. – S. 93–109.

34. Piechnik L. Seminarium diecezjalne w Sandomierzu (1635–1773) / L. Piechnik // Studia Theologica Varsaviensia. – 1970. – T. 8, N 2. – S. 159–229.

35. Seminaria Ecclesiae Catholicae / Sacra Congregatio de Seminariis et Studiorum Universitatibus. – Romae: Typis Polyglottis Vaticanis, 1963. – 1757 p.

36. Szczeblewski S. Seminaria duchowne diecezji wrocławskiej / S. Szczeblewski // Ateneum Kapłańskie. – 1969. – T. 72, z. 2. – S. 237–258.

37. Szorc A. Kolegium jezuickie w Baraniewie i jego księgozbiór, 1565–1626 / A. Szorc. – Olsztyn: Wyższe Seminarium Duchowne Metropolii Warmińskiej «Hosianum», 1998.

38. Wołonczewski M. Biskupstwo Żmudzkie / M. Wołonczewski; [tłum. z pol. M. Hryszkiewicz]. – Kraków: Nakł. księgarni Gebethnera i Spółki, 1898. – 247 s.

39. Załęski S. Jezuici w Polsce / S. Załęski. – Lwów–Kraków: Druk. i nakł. drukarni ludowej, 1900–1906. – T. I–V.

40. Żebrowski T. Początki seminarium kleryckiego w Pułtusku i jego dzieje do połowy XVII w. / T. Żebrowski // Studia Płockie. – 1994. – T. 22. – S. 11–27.

41. Shevchenko T. Yezuitske shkilyntstvo na ukraïnskykh zemliakh ostannoï cherty XVI – seredyiny XVII st. / T. Shevchenko. – Lviv: Svichado, 2005. – 337 s.

СЛІДАМИ УКРАЇНСЬКОГО ХУДОЖНЬОГО КІНОФІЛЬМУ «ТІНІ ЗАБУТИХ ПРЕДКІВ»

Іван ЗЕЛЕНЧУК

кандидат фізико-математичних наук,
старший науковий співробітник
відділення «Філія Гуцульщина» ННДІУВІ

Анотація. У статті розглянуто історію знімання на Гуцульщині Київською кіностудією ім. О. Довженка художнього кінофільму «Тіні забутих предків». Показано, що творча знімальна група цього кінофільму, яка складалась із плеяди видатних кіномитців колишнього СРСР, згуртованих кінорежисером Сергієм Параджановим, протягом 1963–64 рр. проживала в етнографічному центрі Гуцульщини – селищі Верховина на Прикарпатті. Досліджена участь талановитих народних митців Гуцульщини у зйомках багатьох епізодів кінофільму, які допомогли його творцям правдиво передати високу духовність і автентичну народну культуру давніх гуцулів та майстерно відтворити на екрані основну ідею і зміст повісті Михайла Коцюбинського «Тіні забутих предків».

Ключові слова: Україна, Гуцульщина, Михайло Коцюбинський, Сергій Параджанов, «Тіні забутих предків», кінофільм, народна культура, актори, епізоди.

IN THE WAKE OF FILM «SHADOWS OF THE FORGOTTEN ANCESTORS»

Ivan ZELENCHUCK

Candidate of Physical and Mathematical Sciences,
senior research associate of branch «Hutsulshchyna» of NRIUSWH

Annotation. In the article author examined history of making of film «Shadows of the Forgotten Ancestors» by O. Dovzhenko Kyiv Film Studio in Hutsul region. It is shown that the creative team consisted of prominent screen actors called together by director Serhiy Paradzhanov. During 1963–1964 they lived in ethnographic center of Hutsul region – the village of Verkhovyna of Carpathian region. Author examined participation of talented hutsul artists in many episodes of the filmmaking that helped its creators to show high spirituality and authentic folk culture of ancient hutsuls and to get the main idea and content of Mykhailo Kotsiubynskyi's novel «Shadows of the Forgotten Ancestors» across the audience.

Key words: Ukraine, Hutsul region, Mykhailo Kotsiubynskyi, Serhiy Paradzhanov, «Shadows of the Forgotten Ancestors», film, folk culture, actors, episodes.

I. Zelenchuck

In the Wake of Film «Shadows of the Forgotten Ancestors»

Abstract

Film «Shadows of the Forgotten Ancestors» was shot during 1963 – 64 by O. Dovzhenko Kyiv Film Studio. It holds a prominent place in the history of the Ukrainian cinema arts. Serhiy Paradzhanov, a director-producer of the film, has called together creative team that included the most talented artists of the former USSR.

The larger part of the film «Shadows of the Forgotten Ancestors» was shot on the territory of populated localities of modern Verkhovyna district of Ivano-Frankivsk region as ethnographic center of Hutsul region of Ukraine. S. Paradzhanov involved many local artists who helped to reconstruct authentic material and spiritual culture of the region. Among gifted actors-amateurs we can mention Petro Soruk with his wife Yevdokiia and daughter Mariia Khimchak, Hafiia Haradzhuik (Kernychuk), Mariia Iliichuk, Ivan Ihnatiuk, Hanna Chabaniuk, Hanna Boichuk, Vasyl Korzhuk, Hanna Laskuriichuk from Verkhovyna; Havrylo Kostiuk, Kuzma Prokopiuk, old hutsul woman Gunykha,

children Mariia Zelenchuk, Vasyl Mynailiuk and brothers Potiak from Kryvorivnia; Vasyl and Kateryna Demydiuk from Chorna Richka.

Authentic hutsul music was played by famous music chapel of Vasyl Hrymaliuk (Mogur) which consisted of violinist Mykola Hotych (Kotso) and cembalist Ivan Sorych (Tiudyk). The film was sounded by talented folk musicians: lyrist Gentsar, piper Mykola Slyvchuk, floyara-player Vagil, trembita-player Havrylo Kostiuik, drymba-player Ivan Verezhak. Hutul songs were performed by singer Mykola Shatruk, dancing group of Vasyl Shynkaruk from Verkhovyna and many other performance companies executed folk hutsul dances. Special attention must be paid to talented play of actress-amateur Hafiiia Haradzhuk (Khimka) from Mahurka. In Verkhovyna of Ivano-Frankivsk region old wooden house of Petro and Yevdokiia Soruk still remains. The memorial house of the film «Shadows of the Forgotten Ancestors» was created there.

REFERENCES

1. Anotovanyi kataloh filmiv 1928–1998 / [avtor-uporiadnyk R. Prokopenko]. – K.: Natsionalna kinostudiia khudozhnikh filmiv im. O. Dovzhenka, 1998. – 500 s.
2. Verkhovynshchyna. Zahalni opysy ta istorychni narysy pro naseleni punkty Verkhovynskoho raionu / [uporiad. I. Zelenchuk]. – Verkhovyna: Hutsulshchyna, 2004. – 331 s.
3. Poetychne kino: zaboronena shkola / [avtor idei y uporiadnyk L. Briukhovetska]. – K.: Vyd. «ArtEk». Redaktsiia zhurnalu «Kino-Teatr», 2001. – 462 s.
4. Zelenchuk I.M. «Ya znimaiu henialnyi film» / I. M. Zelenchuk // Hutsulskyi kalendar. – 2001. – Vyp. 6. – S. 69 – 70.
5. Zelenchuk I.M. Budynok-muzei kinofilmu «Tinei zabutykh predkiv» / I. M. Zelenchuk // Hutsulskyi kalendar. – 2003. – Vyp. 8. – S. 25 – 27.
6. Zelenchuk I.M. Tvortsi «Tinei zabutykh predkiv» / I. M. Zelenchuk, Ya. I. Zelenchuk // Hutsulskyi kalendar. – 2004. – Vyp. 9. – S. 42 – 44.
7. Zelenchuk I.M. Slidamy «Tinei zabutykh predkiv» / I. M. Zelenchuk // Hutsulskyi kalendar. – 2014. – Vyp. 19. – S. 66 – 69.

ГУЦУЛЬЩИНА В РОКИ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Ярослав ЗЕЛЕНЧУК

кандидат історичних наук,
старший науковий співробітник
відділення «Філія Гуцульщина» ННДІУВІ

Анотація. У статті досліджено стан соціально-економічного та культурно-духовного життя Гуцульщини під час Першої світової війни. Наведено основні військові події на теренах Гуцульщини цього періоду, порушено проблему упорядкування військових поховань періоду Першої світової війни у віддалених гірських урочищах та населених пунктах. Проаналізовано стан трансформації одного з основних торговельних шляхів Гуцульщини на дорогу, яку використовували у військових цілях обидві воюючі сторони. Стаття написана на основі літературних джерел та матеріалів, інтерв'ю респондентів, зібраних під час багаторічних експедицій співробітниками відділення «Філія Гуцульщина» на теренах етнографічного регіону Гуцульщини.

Ключові слова: Гуцульщина, Перша світова війна, Карпати, Австро-Угорщина, російські війська, військові поховання, Брусиловський прорив, позиційна війна.

HUTSUL REGION DURING THE WORLD WAR I

Yaroslav ZELENCHUK

Candidate of Science in History,

senior research associate of branch «Hutsulshchyna» of NRIUSWH

Annotation. *In the article socio-economic, cultural and spiritual life conditions of Hutsul region during the World War I are analyzed. The main military events and the problem of arrangement of war graves of the mentioned period in remote mountainous regions and populated areas are examined. Transformation of one of the most important highways into the road used by both sides for military purposes is researched. The paper is written on the base of literary sources, materials and interview with respondents gathered during long-term expeditions in ethnographic Hutsul region by workers of the branch «Hutsulshchyna».*

Key words: *Hutsul region, World War I, the Carpathian Mountains, Austro-Hungary, Russian troops, war graves, Brusyliv breakthrough, position warfare.*

Ya. Zelenchuk

Hutsul Region During the World War I

Abstract

Hutsul region is ethnographic area of Ukraine where during the World War I severe bloody fights took place. During the war Hutsul region from time to time was under different occupation regimes. A great number of inhabitants of Hutsul region took part in the battles and died at the front of the World War I. Combat operations as well as position warfare, the war against cold weather and hunger, the war at conditions of high altitude (up to 2000 meters above sea level) took place in the region. The war swallowed up many military men and civilian population.

To provide speed attacks and counterattacks and troops transfer in the mountainous areas the problem of construction of new roads and adaptation of old mountain roads has appeared. A mountain road that connected hutsuls from Bukovyna, Halych and Transcarpathian regions for hundred years (popularly called «Ruthenian Dale») was one of the transformed roads. It was used with military purpose both by Austro-Hungarian troops of Field-Marshal August von Mackenzen and Russian troops during Brusyliv breakthrough.

In the conditions of the World War I the problem of war graves was of great importance. The part of dead soldiers was buried in the village cemetery, another – in military cemeteries in high-mountain districts and other sanitary burials.

Nowadays some of those cemeteries are partly destroyed, another are completely abandoned. We consider that they must be arranged to the 100th anniversary of start of the World War I. We should pay the tribute to the memory of the dead soldiers.

World War I completely changed socio-economic, cultural and spiritual life conditions of Hutsul region which has reached its zenith right before the start of the war.

REFERENCES

1. *Ardashev A.N. Velikaya Okopnaya voyna. Pozitsionnaya boynya Pervoy mirovoy / Aleksey Ardashev. – M.: Yauza; Eksmo, 2009. – 480 s.*
2. *Yurii Huliuk. – Verkhovyna: Hutsulshchyna, 2004. – 176 s.*
3. *Zayonchkovskiy A.M. Pervaya mirovaya voyna / Zayonchkovskiy A.M. – SPb.: OOO «Izdatelstvo «Poligon», 2002. – 878 c.*
4. *Lazarovych M.V. Lehion Ukrainskykh sichovykh striltsiv: formuvannia, ideia, borotba / M.V. Lazarovych. – Ternopil: Dzhura, 2005. – 592 s.: il.*
5. *Letopis voyny 1914 goda. / [red. izd. Dm. Dubenskiy]. – 1914. – № 9. – 19 s.*
6. *Naukovi zapysky Bukovynskoho tovarystva pryrododoslidnykiv / Red. V.P. Korzhyk. – Chernivtsi: DrukArt, 2011. – T.1, vyp. 1-2. – 216 s.*

7. Novyi dovidnyk: Istoriiia Ukrainy [vidp. red. I.Silakova]. – K.: TOV «Kazka», 2005. – 736 s.
8. Oskin M.V. Brusilovskiy proriv / Maksim Oskin. – M.: Yauza; Eksmo, 2010. – 416 s. (Velikaya zabytaya voyna).
9. Persha svitova viina na Bukovyni: problemy muzeinoho zabezpechennia: materialy Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii do 150-yi richnytsi zasnuvannia kraiovoho muzeiu v Chernivtsiakh (Chernivtsi, 15 – 16 travnia 2013 r.) / Red. kol.: Zatulovska O.P. ta in. – Chernivtsi: Bukrek, 2013. – 492 s.
10. Semenov G.M. O sebe. Vospominaniya, mysli i vyvody. 1904–1921. – M., 2007. – S. 44–45.
11. Ukraina: khronolohiia rozvytku. Imperska doba. 1800 – 1917 rr. – K.: KRION, 2011. – 560 s.: il.

НОВИЙ ЗДОБУТОК ВИВЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ РАННЬОМОДЕРНОЇ ДОБИ

(Рецензія на монографію І. Ворончук «Населення Волині в XVI – першій половині XVII ст.:
родина, домогосподарство, демографічні чинники». – Ін-т української археографії та
джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України; Національний науково-дослідний
інститут українознавства та всесвітньої історії МОНМС України. – К., 2012. – 712 с.: іл.)

Олег ЯРОШИНСЬКИЙ

кандидат історичних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник
відділу історичних пам'яток ННДІУВІ

ЗАРУЧНИЦЯ ВЕЛИКОГО ПРОТИСТОЯННЯ

(Рецензія на монографію Веденеєва Д., Будкова Д. «Заручниця глобального протистояння.
Трагедія Великого Голоду 1932–1933 рр. в Україні у контексті «холодної війни» (1945–1991 рр.)». –
К.: Дорадо – Друк, 2013. – 232 с.)

Анатолій ЧАЙКОВСЬКИЙ

доктор історичних наук, професор

ҐРУНТОВНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ДОЛІ УКРАЇНИ У ВЕЛИКІЙ ВІЙНІ 1914–1918 РОКІВ

(Рецензія на книгу «Велика війна 1914 – 1918 рр. і Україна»:
у 2-х кн. – Кн. 1: Історичні нариси / Упорядник О. Реєнт. –
НАН України. Інститут історії України. –
К.: ТОВ «Видавництво «Кліо», 2014. – 784 с.)

Олександр УТКІН

доктор історичних наук, професор, завідувач відділу військової історії ННДІУВІ

**МОДЕРНА ІСТОРИЧНА ПОЕМА
ЧИ ЕПОС УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ?**

**(Рецензія на книгу Моргуна Василя Андрійовича «МАР. «Поема вольного
народу»: Вступ до сакральної історії України». – Донецьк: ТОВ «Видавничо-
поліграфічне підприємство «Промінь», 2013. – 168 с.)**

Олександр СУШКО

доктор історичних наук, професор, директор Інституту історичної освіти Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова

Олександр ПОТИЛЬЧАК

доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри джерелознавства та спеціальних історичних дисциплін Інституту історичної освіти Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова

Ігор ВЕТРОВ

кандидат історичних наук, професор, заступник директора Інституту історичної освіти Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова